

Vilniaus universitetas
Filosofijos fakultetas
Socialinio darbo katedra

Ramunė Dikšaitė

Socialinio darbo studijų programa

Magistro darbas

Jaunų žmonių ateities orientacijų tyrimas

Darbo vadovas: Lekt. V. Lepeškienė

Vilnius 2007

TURINYS

PRATARMĖ.....	2
1 ĮVADAS.....	3
1.1 Ateities orientacijų samprata.....	3
1.2 Ateities orientacijų raida.....	3
1.3 Ateities orientacijų vaidmuo.....	4
1.4 Jaunų žmonių ateities orientacijų veiksniai.....	5
1.4.1 Socioekonominė padėtis.....	5
1.4.2 Santykiai su tėvais.....	7
1.4.3 Mokykla.....	8
1.4.4. Asmeninės savybės.....	8
1.4.5 Lytis.....	9
1.4.6 Kognityvinės strategijos.....	10
1.5 Ateities orientacijų turinys.....	12
1.5.1 Išsilavinimas.....	12
1.5.2 Gyvenamosios vietos pakeitimas.....	13
1.5.3 Šeima.....	14
1.6 Tyrimo tikslai bei uždaviniai. Hipotezės.....	15
2 TYRIMO METODIKA.....	16
2.1 Tiriamieji.....	16
2.2 Tyrimo metodas.....	16
2.3 Duomenų apdorojimas.....	17
3 TYRIMO REZULTATAI IR JŲ APTARIMAS.....	18
3.1 Bendri duomenys apie tiriamuosius.....	18
3.2 Tiriamųjų akademiniai pasiekimai.....	19
3.3 Tiriamųjų grupių ateities orientacijų turinys.....	20
3.3.1 Planai, susiję su gyvenamosios vietos palikimu.....	20
3.3.2 Planai, susiję su tolimesniu mokymusi.....	22
3.3.3 Planai, susiję su darbu po mokyklos baigimo.....	28
3.3.4 Planai, susiję su šeimos sukūrimu.....	31
3.3.5 Tolimesnės ateities perspektyvos numatymas.....	31
3.4 Tėvų parama ir palaikymas.....	34
3.5 Tiriamųjų asmeninių savybių ryšys su ateities orientacijomis.....	35
4 REZULTATŲ APIBENDRINIMAS.....	39
5 IŠVADOS.....	41
LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	42
PRIEDAI.....	44
Mokinių apklausos anketos.....	44
Tiriamųjų asmeninių savybių ryšys su savęs įsivaizdavimu po 10 metų.....	50

PRATARMĖ

Ankstyvoji jaunystė – svarbus ir sudėtingas kiekvieno jauno žmogaus gyvenimo periodas. Šiame tarpsnyje jauni žmonės siekia pažinti ir atskleisti save, rasti savo vietą visuomenėje, tuo pačiu ir aplinka jiems kelia lūkesčius, naujus reikalavimus, uždeda naujus neišbandytus vaidmenis. Paauglystė reiškia perėjimą iš vaikystės į suaugusiųjų pasaulį, o kartu tai reiškia atsakomybės už savo ateitį ir sprendimus prisiėmimą. Šiuo periodu jaunuoliams tenka atsakingai priimti svarbius sprendimus, turėsiąčius įtakos jų tolimesnei ateičiai: profesijos pasirinkimas, darbas, savarankiškas gyvenimas ir kt. Be abejo, ateities neapibrėžtumas ir sprendimų „svoris“ sukelia daug psichologinių problemų ir baimių, ir kaip jaunuolis susidoros su jomis, su socialinio vaidmens pasikeitimu priklauso nuo to, kokias kognityvines strategijas jis taikys: funkcionalias ar disfunkcionalias. Vieni strategijų taikymas padidina sėkmės tikimybę, duoda efektyvius rezultatus ir taip skatina jaunuolį ir toliau drąsiai siekti savo tikslų. Kitų strategijų taikymas, atvirkščiai, sumažina sėkmės tikimybę, savigarbą bei apsunkina adaptaciją skirtingose aplinkos sąlygose ir leidžia formuotis miglotai ateities perspektyvai.

Jau ankstyvajame amžiuje ateities orientacijos pradedamos formuoti artimiausios aplinkos – šeimos, o vėliau sustiprinamos mokyklos aplinkos. Pozityvūs tarpasmeniniai santykiai su bendraamžiais, akademiniai pasiekimai, šeimos tradicija, tėvų socialinis statusas ir išsilavinimas, auklėjimo stilius – visa tai turi įtakos jaunuolio sprendimams ir vidinei motyvacijai. Taip pat ateities planai, siekiai priklauso nuo individualių asmens savybių, lyties, jų supančios aplinkos ir platesnio sociokultūrinio konteksto. Šie veiksniai gali turėti tiek teigiamą, tiek neigiamą poveikį formuojantis jaunuolio ateities orientacijoms: gali sudaryti sąlygas laisvai priimti sprendimus ir suteikti galimybes siekti užsibrėžtų tikslų, arba priešingai – slopinti vidinę motyvaciją ir trukdyti asmeniniams siekiams.

Šio darbo tikslas – nustatyti ateities orientacijų vaidmenį ankstyvosios jaunystės laikotarpyje, atskleisti jas įtakojančius veiksniai bei tyrimo pagalba išsiaiškinti ateities orientacijų skirtumus tarp didelio miesto (Vilnius) bei miestelio (Giedraičiai) jaunimo.

1 ĮVADAS

1.1 Ateities orientacijų samprata

Skirtingi autoriai pabrėžia, kad ateities orientacija yra aktyvus asmens santykis su ateitimi, apimantis konkrečių ateities tikslų iškėlimą, kuris padeda susidoroti su ateities neuztikrintumais bei baimėmis ir imtis konkrečių veiksmų, padedančių pasiekti tuos tikslus (J.Sondaitė, 2001).

Šias motyvacijas formuojant savo elgesį skirtingi autoriai skirtingai įvardija: „planavimo įgūdžiai“, „asmeniniai planai“, „gyvenimo planai“ „gyvenimo uždaviniai“ ar „vystymosi tikslai“. Profesorius J.E Nurmi (cit. pgl I. Schoom, be leidimo metų) teigia, kad visa tai sueina į vieną sąvoką - „asmeniniai tikslai“, kurių akcentavimas gali būti darbe, profesinėje sferoje, savyje ar tarpasmeniniuose santykiuose.

J. Sondaitė (2001) ateities orientacijos sampratą apibrėžia kaip - *ateities tikslus, laukimus ir su tuo susijusį nerimą, baimes, o taip pat strategijas, būdus, padedančius siekti numatytų tikslų.*

Raidos psichologijos atstovai dažniau naudoja gyvenimo planavimo sąvoką, kuri yra kaip sinonimas ateities orientacijos sąvokai, šias abi sąvokas aš ir naudosiu šiame darbe.

1.2 Ateities orientacijų raida

Ankstyvoji jaunystė – svarbus ir sudėtingas kiekvieno jauno žmogaus gyvenimo periodas. Šis amžiaus tarpsnis susijęs su pačiais intensyviausiais pokyčiais jauno žmogaus gyvenime, kurių rezultatai atsiliepia jo socialiniame ir asmeniniame gyvenime. Brandesnių santykių su bendraamžiais kūrimas, nepriklausomybės nuo tėvų siekimas, išsilavinimo ir karjeros planavimas, vedybos ir šeima – visa tai yra uždaviniai su kuriais susiduria jaunas žmogus. Pasak Eriksono (cit. pgl. R. Alfonso, L.Insa, Z.Gonzalez, 2003), paauglio padėties prieštarumas, jo socialinio vaidmens pasikeitimas formuoja ir sureikšmina klausimus: “kas aš esu?”, “kuo aš tapsiu ateityje?”, “koku aš turiu ir noriu būti?”. Mokslininkas pažymi, kad savęs išivaizdavimą ateityje lemia dabartinis savęs vaizdas („Aš esu tu, kuo aš tapsiu“), tai yra savęs matymas kaip įtvirtinančio galimybes tapti kažkuo. Todėl ateities siekiai yra ypatingai svarbūs šiame, ankstyvosios jaunystės amžiuje. Netgi, kalbėti apie laikinas perspektyvas reiškia daryti užuominas į procesus, formuluojančius planus ir tikslus, kurie įgauna tam tikrą formą ir atsiliepia į individo poreikius (R. Alfonso, L.Insa, Z.Gonzalez, 2003).

J.E. Marcia (cit, pgl. A.Vaičiulienė, 1999) remdamasis E.Eriksono teorija aprašė keturias tapatumo būsenas: difuzijos būseną, išankstinio sprendimo būseną, moratoriumą ir pasiekto tapatumo būseną. Rinkdamasis ir apsisprendamas dėl jam svarbių ateities planų, jaunas žmogus išgyvena moratoriumo būseną. Šioje būsenoje yra tyrinėjamos alternatyvos, mėginama rinktis kurią nors iš jų. Šiuolaikinėje visuomenėje šis periodas dažniausiai užsitęsia: jauni žmonės vėliau pradeda

dalyvauti darbo rinkoje ir vėliau kuria šeimas, jie kaitalioja savo veiklą nuo darbo prie mokymosi ir vėl atgal - jų individualūs gyvenimo keliai yra daug įvairesni (Europos komisijos baltoji knyga, 2001). Tuo tarpu atvirksčiai – jaunuoliai esantys difuzijos būsenoje nedaro jokių tvirtų sprendimų, kad įgyvendintų savo pasirinkimus, arba išankstinio sprendimo būsenoje įgyvendina tam tikrus tikslus ar vertybes jų neapmąstydami asmeniškai, o pasisavindami dažniausiai iš tėvų ar kitų autoritetingų asmenų. Pasiiekto tapatumo būseną pasiekama darant reikšmingus pasirinkimus ir įgyvendinant pasiektus tikslus ir vertybes. Aukštesnių tapatumo būsenų individai yra labiau nepriklausomi, aktyvūs, linkę rizikuoti.

Pasak H.A. Bosma (cit. pgl. A.Vaičiulienė, 1999), tik nedaugelis asmenų išgyvena tik kokią nors vieną būseną. Pavyzdžiui, tarpasmeninių santykių srityje individas gali išgyventi moratoriumo būseną, o profesijos pasirinkimo, religijos srityse gali išgyventi išankstinio sprendimo būseną. Priklausomai nuo amžiaus, lyties, išsilavinimo, paaugliams skirtingos sritys yra ne vienodai svarbios, kuri nors viena gali dominuoti. Po tam tikros srities tyrinėjimų periodo vyksta pakitimai, įgyvendinamos pasirinktos alternatyvos.

Taigi ateities orientacijų raida yra glaudžiai susijusi su tapatumo raida: joms būdingi ieškojimai, tyrinėjimai, tikslų išsikėlimai.

1.3 Ateities orientacijų vaidmuo

Mokslininkai jau seniai domisi, kaip žmonės kontroliuoja ir struktūruoja savo gyvenimą, ir pastebi, kad planavimas, kaip gyvenimo valdymo strategija, yra vienas iš būdų kontroliuoti ir struktūruoti savo gyvenimą. Siekimai ir tikslai yra kaip kompasas, padedantis nukreipti gyvenimo kursą ir suteikiantis kryptį laikui ir energijai (I.Shoom, be leidimo metų). Be abejo yra manančių, jog reikia gyventi tik šia diena ir netgi Biblijoje yra sakoma „nesirūpink rytojumi, jis pats savimi pasirūpins“ (Matas 6:34, King James Version, cit pgl. K.M.Prenda, M.E.Lachman, 2001). Tuo tarpu ypatingai vakarų kultūroje dažnai yra laikomasi labai priešingos pozicijos, pavyzdžiui dalis žmonių savo gyvenime planuoja viską, pradedant vestuvėmis ir atostogomis baigiant rašymo priemonių atsargomis. Tačiau apgalvoti ateities planus yra svarbus vystymosi uždavinys ankstyvojoje jaunystėje. Jauni žmonės turi priimti sprendimus, susijusius su jais, kaip su suaugusiais ir savarankiškais asmenimis. Pasak Havighurst (G. Oettingen., 1999), raidos uždaviniai išskyla tam tikru asmens gyvenimo periodu. Sėkmingas jų įveikimas padidina sėkmės tikimybę iškilus naujiems raidos uždaviniams, tačiau nesėkmės atveju kyla priešingi rezultatai: sunkumai susidūrus su vėlesniais raidos uždaviniais, visuomenės nepritarimas. Išsilavinimo tikslų pasiekimai, profesinio identiteto įgijimas, socialiniai ryšiai yra pagrindiniai jauno žmogaus uždaviniai.

Paauglių siekiai, tikslai turi įtakos jų profesiniam išsilavinimui, karjeros galimybėms ir turės kitų ilgalaikių pasekmių, kurias iš anksto numatyti yra sunku. Jų siekiai sudaro sudėtingą

individualų kognityvinį vaizdą, kuris parodo, ką asmuo nori pasiekti gyvenime. Tyrimais nustatyta, kad asmeniniai tikslai yra susiję su asmenine gerove. Little (cit. pgl. K.M.Prenda, M.E.Lachman, 2001) parodė, kad svarbių asmeninių siekių proceso valdymas yra susijęs su ilgalaikė asmenine gerove. Kitų autorių tyrimai taip pat patvirtino, kad planavimas turi poveikį pasitenkinimui gyvenimu, nes suteikia didesnę kontrolės jausmą. Tuo tarpu didesnis savo gyvenimo kontrolės jausmas yra teigiamai susijęs su gera psichine ir fizine savijauta.

Mokslininkų tarpe vyksta diskusija apie tai, kokias pasekmes psichologinei sveikatai sukelia tam tikrų tikslų siekimas. Kasser and Ryan (cit. pgl. K.M. Sheldon et al., 2004) tikslus skirsto į vidinius ir išorinius. Vidinių tikslų siekimas yra reikalingas jaunų žmonių asmenybės augimui, emocinio artumo palaikymui ir įsitraukimui į bendruomenę. Šių tikslų siekimas iš prigimties teikia malonumą ir tenkina psichologinius asmens poreikius (pavyzdžiui, bendrumo poreikius). Priešingai, išoriniai tikslai (finansinė sėkmė, prestižas ir garbė) mažiau tenkina psichologinius poreikius. Jauni žmonės, kurie svarbiais savo ateities planais laiko tik išorinius tikslus yra linkę į įvairias psichologines ligas, įskaitant nerimą, depresiją, narcisizmą, psichosomatinčius simptomus, elgesio sutrikimus, taip pat varganą savirealizaciją, savigarbą, energingumą ir socialinį funkcionavimą (K.M. Sheldon et al., 2004).

Kiti tyrėjai teigia, kad jauni žmonės sutelkęs visą savo dėmesį ir jėgas tam, kad taptų labai turtingas ar žinomas, nebūtinai bus prastesnės psichologinės savijautos nei tie, kurie pirmenybę teikia reikšmingų santykių kūrimui ar asmenybės augimui, jeigu jie abu turi tą patį motyvacijos lygį (K.M. Sheldon et al., 2004).

1.4 Ateities orientacijų veiksniai

Ateities orientacijoms netiesioginės, o kartais ir tiesioginės įtakos (pavyzdžiui iš tėvų) turi biografiniai veiksniai, individualūs faktoriai, šeima ir mokykla, o taip pat ir platesnis socialinis kontekstas. Kiekvieną atskirai mes ir apžvelgsime.

1.4.1 Socioekonominė aplinka

Vienas iš svarbių veiksnių, apsunkinančių jaunų žmonių teigiamą motyvaciją ir tikslus yra socioekonominė padėtis. Socialinė aplinka yra susijusi su išsilavinimo, profesiniais tikslais ir pasiekimais. Rizika yra ta, kad yra iš anksto numatoma gyvenimo tikimybė priklausomai nuo ankstyvųjų gyvenimo sąlygų. I.Schoom (2003) teigia, kad gimimas nepalankių sąlygų šeimoje (nepriteklius, smurtas, psichologinė trauma ar kita neigiama patirtis) padidina tikimybę kauptis rizikos faktoriams, kurie apsunkins adaptaciją skirtingose srityse: akademinėje, emocinėje. Autorė pateikia pavyzdį: esami mokymosi pasiekimai yra svarbus ženklas ir vėlesniems pasiekimams moksle. Todėl ankstesnė nepalanki patirtis silpnina individo resursus ir nuostolingas poveikis, mažindamas adaptacijos lygį, yra perkeliamas į ateities vaizdą. Jei individuali adaptacija jau yra

silpna ankstyvame amžiuje, darosi vis sunkiau ir sunkiau jauniems žmonėms pilnai vystyti savo potencialą. Ši neigiama poveikio grandinė pakenkia teigiamam jaunų žmonių prisitaikymui ir padidina neigiamų pasekmių tikimybę suaugus. Ankstyvieji metai kaip ir kiekviena gyvenimo stadija yra gyvybiškai svarbūs formuojant ateities orientacijų raidą. Pavyzdžiui pereinamame iš vaikystės į jaunystę laikotarpyje yra padidėjusi rizikos tikimybė, ar 16 metų, kai yra priimami svarbūs sprendimai dėl būsimos karjeros.

Taigi psichosocialinis prisitaikymas gali būti nuspėjamas ankstyvajame amžiuje per „rizikos faktorių“ ir nepalankių socioekonominių sąlygų atskleidimą. Be abejo šie rizikos faktoriai nereiškia būtinai tik neigiamų pasekmių. Daug įvairių šalių tyrimų parodė žmonių gebėjimus įveikti nepalankias sąlygas ir parodė teigiamą adaptaciją atsidūrus nepalankioje aplinkoje. Šis fenomenas yra aprašomas kaip „atsparumas“ (resilience) (Luthar, Cicchetti et al. cit. pgl. I.Schoom, 2003). Tai nėra asmeninė savybė, tai daugiau reiškia teigiamos adaptacijos dinaminį procesą nepaisant reikšmingos neigiamos patirties ar traumos. Tai dviejų dimensijų konstruktas, apibrėžtas daugybės nepalankių sąlygų atskleidimo ir teigiamo prisitaikymo pasireiškimo susidūrus su neigiamomis sąlygomis (I.Schoom, 2003).

Teigiama adaptacija atpažįstama tada, kuomet pasireiškia gebėjimai ar sėkmė, susidūrus su amžiaus tarpsniui būdingais uždaviniais. Tyrimai nurodo tris apsaugančių faktorių, galinčių sustabdyti ar užkirsti kelią nepalankių sąlygų poveikiui ir įgalinančių individą pilnai vystyti savo resursus, grupes. Šie faktoriai yra:

- a) asmeninės savybės, bruožai;
- b) šeimos charakteristikos;
- c) platesnis socioekonominis kontekstas.

Apsaugančių faktorių poveikis pasireiškia per individo reakcijas į nepalankias sąlygas. Pavyzdžiui tėvų siekiai ir lūkesčiai vaikui tęsti mokslus gali būti „apsaugantis-sustiprinantis“ faktorius, kuris stimuliuoja jauną žmogų realizuoti savo akademinį potencialą, nepaisant nepalankios patirties (I.Schoom, 2003). Teigiama adaptacija ar sugebėjimas greitai atkurti priklauso ne žmogui, bet aktyviai interakcijai tarp paauglio ir aplinkos. Tačiau išsamesnių tyrimų apie apsaugančius faktorius trūksta.

Jaunų žmonių siekiai yra susiję su socialine aplinka ir su ankstesniais mokymosi pasiekimais, tačiau reiktų atkreipti dėmesį, kad jie žymiai skiriasi pagal socialines klases ir lytį. Tėvų socioekonominis statusas turi lemiamos įtakos formuojant profesinį pasirinkimą ir socialiai pranašesni jauni žmonės turi didesnius siekius ateičiai nei jų bendraamžiai. Ir netgi kai jaunuoliai sąmoningai supranta daugiakeriopus profesines galimybes, lytis ir klasė suvaržo jų pasirinkimus. (I.Schoom, be leidimo metų).

I.Schoom (2003) tyrimai atskleidė, kad jaunas žmogus iš darbininkų klasės norėdamas tęsti mokslus po mokyklos baigimo ir tikėdamasis profesinės karjeros atsiduria ne tokioje pačioje padėtyje kaip jo bendraamžis iš socialiai pranašesnės šeimos. Asmenys iš socialiai pranašesnių šeimų turi didesnes galimybes išsilavinimui, didesnę priėjimą prie finansinių resursų, kai tai yra reikalinga (mokestis už knygas, kompiuterį, aukštąjį išsilavinimą). Paaugliai iš darbininkų klasės išreiškia mažesnius siekius nei jų labiau „privilegiuoti“ bendraamžiai, nepaisant jų sugebėjimų, tėvų lūkesčių ar šeimos socializacijos.

1.4.2 Santykiai su tėvais

Tėvų įtaka vaidina svarbų vaidmenį formuojantis jaunų žmonių ateities perspektyvoms. Tėvai padeda vaikams mokytis įveikti pasitaikančias kelyje problemas, skatina užsibrėžti ir siekti savo tikslų. Taip pat tėvai turi tam tikrus reikalavimus ir lūkesčius savo vaikams, kurie atsiliepia ateities pasirinkimams.

J. Sondaitė (2001) išskyrė tris būdus, kuriais tėvai įtakoja paauglių ateities orientacijų raidą:

1) tėvai iškelia normas ir standartus. Tyrimais nustatyta, kad paauglių interesai, vertybės ir tikslai panašūs į tėvų. Taigi šeimos kontekste išmokstama, kiek svarbūs bus darbas, išsilavinimas, laisvalaikio aktyvumas paauglio tikslų hierarchijoje.

2) tėvai yra įvairių vystymosi uždavinių sprendimo modeliai. Vaikai taiko šeimoje išmoktas planavimo strategijas ir įgūdžius. Tyrimai parodė, kad tai, kaip motinos planavo savo gyvenimą koreliavo su tuo, kaip vaikai įgyvendino su mokymusi susijusias viltis (Nurmi, 1989, cit. pgl J.Sondaite, 2001). Ypač motinos darbas buvo įrodytas kaip svarbus orientyras moterų karjeros vystymesi. Dirbančių motinų dukros išreiškia didesnius profesinius planus, dažnai labiau tradicinius vyrams. Taip pat ir tėvai turi svarbią įtaką, lemiančią profesinius tikslus moterims. Pavyzdžiui tėvai gali netiesiogiai paveikti savo dukrų karjerą įvairiose situacijose nesąmoningai išreikšdami stereotipinį vyrišką požiūrį (I.Schoom, be leidimo metų).

3) tėvai – sąveikos šeimoje kūrėjai. Motinų įsitikinimų internališkumas teigiamai koreliuoja su paauglių vilčių dėl ateities išsilavinimo internališkumu (Nurmi, 1991,cit. pgl. J.Sondaite, 2001). Tėvų emocinė parama įtakoja į ateitį nukreiptų planų ir tikslų kokybę: „jeigu paauglys nejaučia to neįkainojamo meilės ir supratimo patvirtinimo iš savo tėvų, jis nebus pats geriausias, koks galėtų būti, ir nesiels geriausiai kaip galėtų elgtis. Jis negali išskleisti savo galimybių“ (Campbell, 1998 cit. pgl Sondaitė, 2001). Taip pat ir I.Schoom (2003) pastebėjo, kad tėvų ateities orientacija, jų palankus požiūris į vaiką, palaikymas ir parama yra svarbūs aspektai lemiantys profesinę sritį, kurią jaunuolis pasirinks.

Tyrimais nustatytas įdomus faktas, kad tėvų lūkesčiams būdingas mažesnis socialinis reiklumas būtent iš sūnų. Bet tai yra paaiškinama socialinių klasių skirtumais, kadangi mažiau

prestižinių profesijų tėvai mažiau tikisi tolimesnio mokslo iš savo sūnų nei socialiai labiau pranašesni tėvai (Ginzberg et al., cit. pgl. I.Schoom, 2003).

Paauglio ateities orientacijos taip pat priklauso nuo tėvų auklėjimo stiliaus. Tyrimais nustatyta, kad autoritetingo auklėjimo stiliaus tėvų vaikai yra labiausiai kompetentingi, toks auklėjimo stilius padeda pasiekti geresnių akademinų rezultatų. O netinkamas tėvų auklėjimo stilius gali stabdyti socializaciją, o taip pat ir ateities orientacijų raidą (J.Sondaitė, 2001).

1.4.4 Mokykla

Mokykla – tai antroji bendruomenė (po šeimos), kurioje jaunas žmogus socializuojasi, įgyja tam tikrus elgesio, bendravimo su bendraamžiais ir vyresniais žmonėmis įgūdžius, kurioje pasireiškia jo gebėjimai. (G. Kvieskienė, 2005). Kadangi jaunas žmogus čia praleidžia didelę dalį savo laiko tai neišvengiamai mokykla daro tam tikrą įtaką ateities orientacijų raidai: ji gali būti stiprus skatintojas arba atgrasinantis veiksnys. Mokykloje kiekvieną dieną yra vertinamos žinios ir laimėjimai, o tai skatina atkreipti dėmesį į save, verčia lyginti, analizuoti ir prognozuoti savo galimybes. Pažangūs mokiniai yra paskatinami geru įvertinimu, pagyrimu, o mažiau pažangūs susiduria su neigiamu pedagogų įvertinimu, netgi bausmėmis. Tokie mokiniai palaipsniui ima orientuotis į nesėkmes, klaidas, kyla naujos veiklos baimė ir noras išvengti iššūkių, kas mažina galimybes įgyti tam tikrą patirtį. Patyrę nesėkmę moksluose, mokiniai pradeda neigiamai save vertinti ir kitose veiklos srityse, prognozuoja, kad ateityje jie taip pat patirs nesėkmę. Visa tai neleidžia mokiniui kelti sudėtingų tolimų tikslų, apriboja jo gyvenimiškas perspektyvas ir kartu sumažina socialinį aktyvumą. (G.Valickas, A.Suslavičius, 1999). Taip formuojasi ne tik neigiamas požiūris į save, bet ir neigiamas požiūris į darbą, į mokymąsi, į pedagogus ir mokyklą apskritai.

Kita vertus tyrimai parodė, kad mokyklos tipas gali kompensuoti šeimos palaikymo trūkumą, galimybių stoką bendruomenėje ar žalą padarytą dėl paplitusių lyčių stereotipų. Pavyzdžiui buvo atliktas lyginamasis tyrimas vienos lyties mokykloje ir bendro tipo mokykloje. Rezultatai parodė, kad merginos iš vienos lyties mokyklos skatinamos siekti geriausių rezultatų ir jų mokymosi lygis yra aukštesnis nei jų bendraamžių iš bendro tipo mokyklų (Cooley, 1995, cit. pgl I.Schoom, be leidimo metų).

1.4.5 Asmeninės savybės

Tyrimai parodė, jog asmeninės savybės taip pat lemia ateities orientacijų raidą. Nustatytas neigiamas ryšys tarp neurotizmo ar nuolankumo ir ateities orientacijų, o sąžiningumas ir atvirumas patirčiai teigiamai susiję su ateities orientacijomis. Galima daryti prielaidą, kad asmenys esantys labai šilto ir malonaus būdo, kad išvengtų konkurencijos ir palaikytų socialinę harmoniją, yra labiau įtakojami kitų. Jų tikslams įtaką daro kiti asmenys sumažindami ateities planų poreikį jiems

patiems. Taip pat galima spėti, kad labiau neurotiški ir nuolankūs asmenys yra mažiau motyvuoti galvoti apie savo ateitį. Jie gali būti labiau susirūpinę dabartinėmis problemomis bei rūpesčiais ir nejausti poreikio ar noro galvoti į priekį. Sąžiningumas ir atvirumas buvo teigiamai susiję su ateities orientacijomis. Sąžiningi asmenys gali jausti poreikį planuoti ateitį ir tokiu būdu jie yra labiau pasiruošę tam, kas pasitaikys kelyje. Atvirumas patirčiai motyvuoja žmones pasiruošti ateičiai (Prenda K.M., Lachman M.E, 2001).

Taip pat vienas iš svarbių faktorių formuojančių asmens ateities orientacijų raidą yra savęs vertinimas. Žmogaus sėkmei ir pilnatvei savivertės jausmas yra be galo svarbus. Nuo jo lygio priklauso žmogaus elgesys, tikslų bei veiklos krypčių pasirinkimas, sėkmė ateityje. Neigiamai save vertinantis žmogus nepasitiki savimi, jautriai reaguoja į aplinkinių kritiką ar nepritarimą, patyręs nesėkmę vienoje srityje, jis ją generalizuoja ir kitose situacijose, tikisi taip pat nesėkmės. Teigiamai save vertinantis žmogus, priešingai nei neigiamai save vertinantis, pasitiki savo jėgomis, drąsiai priima iššūkius, o susidūręs su naujomis sudėtingomis situacijomis deda pastangas, kad jas įveiktų (G.Valickas, 1999).

1.4.6 Lytis

Ateities orientacijoms svarbų vaidmenį vaidina demografinė charakteristika – lytis. Feministiniai judėjimai padarė įtakos merginų ateities orientacijoms. Tyrimai rodo, jog šiuolaikinės merginos vis labiau siekia aukštesnio išsilavinimo, turi didesnių profesinių ambicijų. Tačiau visgi profesinės karjeros daugiau siekia vyrai nei moterys, o iš darbo rinkos iškrenta daugiau moterų nei vyrų (I.Schoom, be leidimo metų).

Nepaisant moterų maskulinizacijos ir feministinių idėjų, vaikinių ir merginų ateities orientacijoms būdingi kai kurie stereotipiniai lyčių skirtumai. Renkantis profesiją merginos yra linkusios rinktis tas sritis, į kurias jos orientuotos asmeniškai, kurios dažnai reikalauja santykio su žmonėmis, o vyrai linkę į sritis, kurios turi tvirtą, valingą įvaizdį, tiesiogiai nesusijusį su žmonėmis. Pavyzdžiui inžinerija, technologijos, matematika, astronomija, fizika ir chemija yra mažiau patrauklūs moterims nei humanitariniai mokslai, medicina ar biologija (I. Schoom, 2001). Skiriasi ir vaikinių bei merginų profesinės veiklos pasirinkimo strategijos. Kur kas daugiau merginų nei vaikinių studijų programas pasirenka patariamoms tėvų ir mokytojų. Merginos jaučia didesnę profesinės saviraiškos baimę, rinktis profesinę karjerą jas dažnai gali skatinti ne jų pačių interesai, polinkiai, sugebėjimai ir pan., bet kitų socialiai reikšmingų žmonių – tėvų, mokytojų, draugų įsitikinimai, nuomonės. (A.Novelskaitė, 2003). Be to moterys anksčiau nei vyrai siekia suderinti darbą su šeima, ištekėti ir turėti vaikų. Tyrimai parode, kad merginoms artimumas, draugystė yra ateities planų centras, o vaikinams - pasiekimai, laimėjimai (Arnold, 1993; Gilligan, 1982; Tomlinson-Keasey, 1998, cit. pgl I.Schoom, be leidimo metų).

Lietuvoje, kaip ir daugumoje kitų šalių, merginų daugiau vidurinėse mokyklose, jos dažniau renkasi bakalauro ir magistro studijas, bet doktorantūros lygmeniu vaikinių ir merginų skaičius susilygina, o tolesniais mokslinės karjeros tarpsniais moterų jau mažiau nei vyrų ir vis mažėja kylant hierarchijos pakopomis. Kaip teigia šias tendencijas tiriantys autoriai, tokį lyčių pasiskirstymą lemia ypač stipri Lietuvos merginų orientacija į šeimą (A. Novelskaitė, 2003). Tyrimai rodo, kad daugumai moterų šeima yra pirmoje vietoje, ir jos rečiau orientuotos į karjerą, nei vyrai. Tokios nuostatos kyla iš tradicinio visuomenės požiūrio, kad apmokamo darbo sfera priklauso vyrui, kaip pagrindiniam šeimos maitintojui, o pagrindinė moters sfera yra namai. Kaip rodo Lietuvoje atliktų visuomenės apklausų rezultatai, trūkstant darbo vietų, visuomenė pasisako už tai, jog vyrai turi daugiau teisių į darbo vietas, nei moterys. Tai rodo ir darbdavių polinkis į aukštesnes ir geriau apmokamų profesijų sferas rinktis vyrus. Tačiau pastebima tendencija, kad kuo aukštesnė abiejų lyčių darbuotojų profesinė kvalifikacija, tuo nežymesni šie požiūrio į darbą skirtumai. Taip pat J.E. Williamso ir D.J. Besto (cit. pgl. J. Sondaitė, 2001) tyrimai parodė, kad labiau išsivysčiusių šalių vyrai ir moterys suvokia save panašiau negu tie vyrai ir moterys, kurie gyvena mažiau išsivysčiusiose šalyse. Labiau išsivysčiusiose šalyse lyčių elgesio skirtumai sumažėja.

Sondaitės (2001) tyrimo rezultatai parodė, kad Lietuvos merginų ir vaikinių ateities orientacijos iš dalies atitinka tradicinius lyties vaidmeniui keliamus reikalavimus, tačiau merginoms labiau būdinga aktyvesnė laimėjimų orientacija negu vaikinams. Reikšmingai skiriasi vaikinių ir merginų ateities tikslai: merginos dažniau mini ateities tikslus, susijusius su išsilavinimu, o vaikinai – su nuosavybe ir turtu susijusius tikslus, merginos apskritai kelia daugiau ateities tikslų nei vaikinai.

1.4.7 Kognityvinės strategijos

Taigi ateities orientacijoms įtakos turi šeima, mokykla, asmeninės savybės, socialinis kontekstas ir net lytis. Taip pat išsikeltų tikslų įgyvendinimas priklauso nuo to, kokias strategijas individas taikys. Pasak N. Cantor (cit. pgl. J. Sondaitė, 2001), pilniausiai asmenybės kūrybiškumas atsiskleidžia kognityvinėse strategijose, kurias asmuo naudoja mėgindamas kontroliuoti ir įgyvendinti sau reikšmingus tikslus. Šių strategijų tikslas yra aprašyti, kaip asmuo naudoja žinias apie save ir savo socialinę aplinką, kad įgyvendintų savo tikslus. Kognityvines strategijas sudaro du pagrindiniai procesai: kognityvinis planavimas ir galimų elgesio padarinių įvertinimas.

Eronen (cit. pgl. J. Sondaitė, 2001) išskiria dviejų tipų kognityvinės strategijas:

- 1) siekių strategijos – tos, kurios siejasi su siekių, akademiniais tikslais;
- 2) socialinės strategijos – tos, kurios siejasi su reikšmingais asmeniniais tikslais

J. Heckhausen (cit. pgl. J. Sondaitė, 2001) kitaip klasifikuoja strategijų tipus. Jis teigia, kad yra du pagrindiniai strategijų tipai, kuriomis žmonės yra linkę siekti ateities tikslų:

1) pirminės kontrolės strategijos pasireiškia tada, kai žmogus mėgina taikyti aplinką prie savo tikslų - būdingesnės paaugliui.

2) antrinės strategijos kontrolės pasireiškia tada, kai žmogus siekia pakeisti savo tikslus taip, kad šie atitiktų aplinkos sąlygas – būdingesnės suaugusiam žmogui.

J.E.Nurmi, T.Onantsu ir T.Haavisto (cit. pgl. J.Sondaite, 2001) skiria funkcionalias ir disfunkcionalias arba adaptyvias ir neadaptyvias kognityvines strategijas.

1) Funkcionalias strategijas sudaro:

- optimistinė strategija – jai būdingas tiesmukiškas sėkmės siekimas, laukimas gerų rezultatų, susitelkimas prie užduoties, didelės pastangos, save apsaugančios atribucijos;

- reflekyvi strategija – ją taikantys žmonės susitelkia prie užduoties, gerai ją apmąsto ir rūpestingai, be klaidų ją atlieka;

2) Disfunkcionalias strategijas sudaro:

- išmokto bejėgiškumo strategija – ji susiformuoja tada, kai asmuo, remdamasis daugkartine negatyvia patirtimi, nusprendžia, kad jis nebegali kontroliuoti situacijos;

- trukdymo sau strategija – žmonės taikantys šią strategiją, tikisi nesėkmės ir elgiasi taip, kad trukdytų sau pasiekti tikslą, taip susikurdami pasiteisinimą ištikus nesėkmei;

- vengimo strategija – kaip ir trukdymo sau strategija, ją taikantys žmonės susirūpinę potencialiu praradimu, jų elgesys nesusijęs su užduotimi ir trukdo atlikti užduotį;

- impulsyvi strategija – ją taikantys žmonės nesusitelkia prie užduoties ir jos visiškai neapmąsto.

Siekių strategijų ir užduoties atlikimo santykis yra cikliškas ir stiprėjantis. Jei asmuo tikisi, kad jam pasiseks, jis numato tikslus, kuria planus ir labai stengiasi juos įvykdyti. Tai sustiprina sėkmės tikimybę ir kompetencijos jausmą. Patyręs sėkmę toks asmuo dar labiau būna linkęs taikyti funkcionalias strategijas, ir atvirkščiai, asmuo, kuris yra nerimastingas arba tikisi nesėkmės, dažnai bando išvengti situacijos arba elgiasi taip, kad turėtų pasiteisinimą ištikus nesėkmei. Toks elgesys sumažina sėkmės tikimybę, savigarbą ir dar labiau gali skatinti taikyti disfunkcionalias (neadaptyvias) strategijas (J.Sondaite, 2001).

Mokslininkai yra pastebėję ryšį tarp skirtingų strategijų taikymo ir mokymosi rezultatų. Disfunkcionalių strategijų grupės labiau susijusios su mažesniais akademiniais laimėjimais ir mažesniu socialiniu aktyvumu, funkcionalių strategijų grupės susijusios su didesniais akademiniais laimėjimais ir didesniu socialiniu aktyvumu.

Kognityvinės strategijos pagal lytį buvo taip pat tirtos. J. Stapley ir J.Havilanas (cit. pgl. J.Sondaite, 2001) nustatė, kad vaikinai paauglystės laikotarpyje labiau linkę taikyti vengimo strategiją, o merginos, susidūrusios su emociniais sunkumais, yra linkusios labiau ieškoti socialinės paramos negu vaikinai. A.J.Rose, S.R.Asher (cit.pgl. J.Sondaite, 2001) tyrimai rodo, kad mergaitės

draugaudamos dažniau taiko socialines strategijas negu berniukai ir rečiau taiko antisocialias strategijas.

L.Juravičienė nustatė (cit.pgl. J.Sondaite, 2001), kad socialinėje srityje merginoms labiau būdingos funkcionalios: sėkmės laukimo ir užduoties įveikimo strategijos, o vaikinams disfunkcionalios – su užduotimi nesusijusio elgesio strategija. Sondaitės tyrimo (2001) duomenimis merginos dažniau taiko funkcionalias strategijas laimėjimų srityje ir socialinėje srityje negu vaikinai, išskyrus pesimizmą socialinėje srityje, kuris būdingesnis merginoms negu vaikinams.

Tyrimų apie socialinių ir emocijų elgesio problemų ryšius nėra daug. Mokslininkai nustatė tiesioginę priklausomybę tarp pesimizmo bei vengimo strategijos taikymo ir vienišumo jausmo, ir atvirkštinę priklausomybę tarp optimistinių bei į bendravimą orientuotų strategijų ir vienišumo jausmo. Daugelis tyrimų rodo, kad pesimistinių strategijų taikymas siejasi su menka savigarba, pasyvumu, depresyvumu ir mažais laimėjimais (Buchanan, Seligman, ir kt. 1995, cit.pgl J.Sondaite, R.Žukauskienė)

J. Sondaitė ir R.Žukauskienė (2004) atliko tyrimą, kuriuo bandė išsiaiškinti kaip strategijos siejasi su emocijinėmis problemomis. Tyrimo rezultatų analizė leidžia teigti, jog paauglio priklausymas vienai ar kitai strategijų taikymo grupei yra susijęs su nerimastingumu/depresiškumu, nusišalinimu ir socialinėmis problemomis. Pavyzdžiui tiems paaugliams, kurie taikė optimistinę strategiją, buvo būdingas mažesnis nerimastingumas/depresiškumas, nusišalinimas, jie turėjo mažiau socialinių problemų, o paaugliams taikantiems išmokto bejėgiškumo strategiją būdingas pakankamai aukštas nerimastingumo/depresiškumo lygis, aukštas nusišalinimo lygis, žemas dėmesio problemų lygis ir palyginti žemas socialinių problemų lygis.

1.5 Ateities orientacijų turinys

Aukščiau buvo aptarta kas įtakoja jaunų žmonių ateities orientacijas: asmeninės savybės, šeima, mokykla, socioekonominė padėtis, taikomos kognityvinės strategijos. Dabar aptarsime jaunimo orientacijų turinį, apžvelgsime kas įeina į jaunų žmonių ateities planus.

1.5.1 Išsilavinimas

Jaunimui baigiant vidurinę bendrojo lavinimo mokyklą, ypač aktualios tampa socialinės ir profesinės orientacijos. Profesinė orientacija – bendros žinios apie profesijas: vienos iš jų pasirinkimo galimybės vertinimas ir tokio pasirinkimo įgyvendinimas (A.Čiūžas ir kiti, 2005). Vis dėlto daugelis abiturientų dar neturi aiškių profesinių tikslų, nežino kokią specialybę norėtų įgyti. Kai kurių moksleivių apklausa parodė, kad likus keletui mėnesių iki vidurinės mokyklos baigimo pastarieji dar nėra apsisprendę nei dėl specialybės, nei dėl tolimesnės mokymosi įstaigos pasirinkimo. Profesijos pasirinkimas nulemia tolesnį jaunuolio gyvenimą, gyvenimo būdą ir net socialinę padėtį, todėl profesinio orientavimo klausimas vidurinėse mokyklose išlieka aktualus.

Pagal dabartinę tvarką stojantys į aukštąsias mokyklas moksleiviai pažymi iki 20 pageidavimų, kas rodo jų nesubrendimą kokiai nors profesijai. Toks atsitiktinis pasirinkimas („kur priims ten ir stosiu“) iš anksto prognozuoja didžiules nesėkmes tiek pačiam jaunuoliui, tiek visuomenei. Todėl yra siūloma bendrojo lavinimo mokykloje atgaivinti profesinį orientavimą, kaip sudedamąją ir baigiamąją viso ugdymo dalį. Tuomet moksleiviai, rinkdamiesi profesiją, galės priimti labiau motyvuotus, sąmoningus sprendimus, jeigu ugdymo procese įsisąmonins savo asmeninės ir visuomeninės veiklos tikslus ir vertybes, mokės kritiškai vertinti savo galimybes.

Dabartinė padėtis Lietuvos darbo rinkoje, kuomet darbdavių reikalavimuose labai svarbų vaidmenį vaidina aukštojo mokslo diplomas, skatina jaunus žmones pratęsti mokymosi laikotarpį. Daugelis jų iškarto po mokyklos baigimo stoja į Lietuvos aukštąsias mokyklas, todėl studentų skaičius aukštosiose mokyklose nuolat auga. Jaunimas į aukštąsias mokyklas veržiasi dėl daugelio priežasčių. Tai gali būti noras įgyti žinių, gauti diplomą. Jaunimą studijos vilioja ir dėl naujos aplinkos, naujų pažinčių, galimybių per jaunimo organizacijas aktyviai įsiliesti į visuomeninę veiklą, noro dalyvauti seminaruose, konferencijose, išvykti studijuoti ar atlikti praktikos užsienyje ir pan. Gali būti ir praktiškesnių paskatų – tai galimybė gauti darbą. Didžiajai daliai svarbiausi motyvai pasirenkant aukštąsias studijas – galimybė ateityje gauti darbą, norimos profesijos įgijimas, bet kokio aukštojo mokslo diplomo įgijimas (V.Ratkevičienė, 2005).

1.5.2 Gyvenamosios vietos pakeitimas

Gyvenamosios vietos yra visuomenės socialinės struktūros sudedamosios dalys, vykstant socialinei reprodukcijai, jauni žmonės, kurie nori pakeisti savo statusą, pirmiausia keičia savo gyvenamąją vietą. E. Krukauskienė (2005) lyginusi Lietuvos, Latvijos ir Estijos jaunimo emigracines nuostatas nustatė, kad lietuviai dažniau nei kiti laiko save lanksčiais ir mobiliais, todėl nemato apribojimų savo gyvenimo šansams. Jie linkę siekti karjeros ne savo regione.

A. Čiūžo ir kt. tyrimo (2005) rezultatai rodo, kad didžioji dalis jaunimo planus sieja su didžiais Lietuvos miestais - Vilniumi, Kaunu, Klaipėda ir tik nedidelė dalis pasisakė norintys gyventi nedideliame miestelyje, kaime ar vienkiemyje. Pagrindiniai jaunuolių, norinčių gyventi mieste argumentai susiję su didesne integracija į darbo rinką: dideliame mieste – didesnės galimybės, lengviau susirasti darbą, plėtoti verslą. Kitiems svarbu, kad mieste gyvena daugiau žmonių, t.y didesnis judrumas, daugiau pramogų, įdomesnis laisvalaikis. Kiti teigė, kad meste geresnis gyvenimo lygis, daugiau patogumų, aukštesnė kultūra.

Lietuvai įstojus į Europos sąjungą ir atsivėrus keliams į užsienį ypač aktuali tema – jaunimo emigracija. Deja, mūsų šalies ekonominė padėtis nesuteikia jauniems žmonėms garantijų dėl gerų darbo sąlygų, pakankamo užmokesčio, karjeros galimybių. Pragyvenimo lygis Lietuvoje netenkina jaunų žmonių, todėl jų vis daugiau renkasi gyvenimą ir darbą svetur. Užsienį renkasi vis daugiau ne

tik neturintys jokios arba žemą kvalifikaciją, bet ir asmenys, turintys aukštojo mokslo diplomą. Paklausti apie galimybę padirbėti užsienyje absoliuti dauguma studentų atsakė norintys padirbėti užsienyje tik laikinai. Deja daugiau kaip ketvirtadalis norėtų išvažiuoti visam laikui. R. Kalinauskaitės tyrimo (2003) rezultatai taip pat parodė, kad trečdalis respondentų norėtų išvažiuoti į užsienį „gyventi“, t.y. savo ateitį sieja su gyvenimu kitoje šalyje. Studentų siekis padirbėti užsienyje tarp vaikinių ir merginų yra beveik vienodas. Merginų norinčių išvažiuoti į užsienį gyventi ir dirbti visam laikui, yra šiek tiek didesnis procentas negu vaikinių; laikinai padirbėti – skirtumas, tarp vaikinių ir merginų nežymus. Dauguma studentų motyvuoja norą išvykti į kitas šalis tuo, kad užsienyje jie gaus darbą, kad ten geresnės darbo sąlygos, didesni atlyginimai, galima daugiau užsidirbti ir geriau gyventi. Taip pat užsienis jaunas žmones vilioja išsilavinimo galimybėmis, nes jų manymu, baigus mokslus užsienyje, ypač vadybą, padaugėja gyvenimo šansų darant karjerą ir Lietuvoje (E.Krukauskienė, 2005).

Jaunuoliai, kurie norėtų išvykti į užsienyje laikinai, pagrindiniu tikslu laiko darbą – dirbti planuoja beveik trys ketvirtadaliai apklaustųjų. Palyginimui pavyzdys: dauguma jaunų žmonių iš Norvegijos ir Latvijos norėtų išvykti mokytis, o iš Lietuvos užsidirbti (E.Krukauskienė, 2005).

Lietuvoje labai aktuali regionų atskirties problema. Jaunimas, gyvenantis regionuose turi mažiau galimybių, mažesnę pasirinkimą nei jaunimas iš didžiųjų Lietuvos miestų. Todėl kaip jau anksčiau minėta didžioji dalis jaunimo, gyvenančių regionuose savo ateitį sieja su didžiais Lietuvos miestais. Jaunimo orientacija į gyvenimą didžiuosiuose miestuose yra susijusi tiek su ekonomine perspektyva, tiek su vartojimo ir laisvalaikio galimybėmis. Todėl regionuose gana sudėtinga išlaikyti jaunimą, pasitelkus tik šeimos autoritetą ir šeimoje sukurtas vertybes.

Labai didelė problema, kad kaimo jaunimas vis dažniau vengia siekti mokslų, o tie, kurie nori siekti aukštojo mokslo dažnai susiduria su finansinėmis problemomis. Taigi kaip jau ir anksčiau pažymėjome, jog ateities orientacijoms svarbią įtaką daro šeimos socioekonominė padėtis.

1.5.3 Šeima

Tyrimais įrodyta, kad visgi dvigubai merginų negu vaikinių savo ateities tikslus sieja su vedybomis ir šeima. Ir nors tradicinės moters orientacijos į šeimą, vaikus, o vyro į darbą karjerą keičiasi, tačiau yra išlikę lyčiai būdingi stereotipai. Pavyzdžiui J.E.Nurmi, M.E.Poole ir Kalakosio tyrimų (cit.pgl. J.Sondaitė 2001) rezultatai rodo, kad tiek Australijos tiek Suomijos merginos savo ateities tikslus dažniau sieja su šeima. Vokietijos merginos taip pat labiau orientuotos į šeimą ir mažiau į profesiją.

Lietuvos tyrimai taip pat parodė, kad būdingas tradicinis vaidmenų pasidalijimas šeimoje. Motinystė ir namų šeimininkės pareigos tebelaikomos svarbesnėmis moteriai nei apmokamas darbas ir profesinė karjera. Taip manė 39,7 proc. vyrų ir 37,9 proc. moterų.(M.Gustainienė, 2005).

1.6 Tyrimo tikslai bei uždaviniai. Hipotezės

Pagrindinis šio tyrimo tikslas yra išsiaiškinti jaunų žmonių ateities orientacijų turinį bei jį lemiančius veiksnius, nustatyti kokią įtaką tam daro ekonominė padėtis, šeimos situacija, pasiekimai mokykloje bei asmeninės savybės ir palyginti didmiesčio bei miestelio mokinių ateities orientacijas.

Siekiant įgyvendinti tyrimo tikslą buvo išsikelti tokie tyrimo **uždaviniai**:

- 1) nustatyti mokinių planus po mokyklos baigimo;
- 2) išsiaiškinti tiriamųjų tolimesnę ateities perspektyvą;
- 3) išsiaiškinti, kokie pagrindiniai veiksniai lemia vieną ar kitą sprendimą dėl ateities;
- 4) išsiaiškinti, kiek jaunų žmonių sprendimai dėl ateities susiję su tėvų išsilavinimu;
- 5) išsiaiškinti, kiek jaunų žmonių sprendimai dėl ateities susiję su šeimos finansine padėtimi;
- 6) išsiaiškinti, kaip mokiniai vertina savo pasisekimą moksle ir kiek tai atitinka realius pasiekimus;
- 7) nustatyti, ar jaunų žmonių sprendimai dėl ateities priklauso nuo akademinų pasiekimų mokykloje;
- 8) išsiaiškinti, kiek jaunų žmonių ateities planus lemia asmeninės savybės;
- 9) išsiaiškinti, tėvų reakcijas į jaunų žmonių ateities planus;

Susipažinus su apžvelgtoje literatūroje pateiktais faktais, galima kelti tokias **hipotezes**:

- 1) šeimos finansinė padėtis ir tėvų išsilavinimas turi įtakos jaunų žmonių ateities orientacijoms;
- 2) aukštesni akademiniai pasiekimai mokykloje skatina didesnius gyvenime tikslus;
- 3) jauni žmonės iš miestelio savo ateitį planuoja viename iš didžiųjų Lietuvos miestų;
- 4) miestelio jaunimas turi mažiau galimybių tęsti mokslus;
- 5) miestelio jaunimas dažniau planuoja dirbti iš karto po mokyklos baigimo;
- 6) emigruoti darbui į užsienį jaunas žmones skatina geresnės finansinės sąlygos.

2 TYRIMO METODIKA

2.1 Tiriamieji

Siekiant išsiaiškinti miesto bei miestelio jaunų žmonių ateities orientacijų skirtumus bei jų priežastis, tyrimui atlikti buvo pasirinktos dvi Lietuvos mokyklos: Vilniaus Viršuliškių vidurinė mokykla bei Molėtų rajono Giedraičių Antano Jaroševičiaus vidurinė mokykla. Tyrime dalyvavo 11 – 12 klasių mokiniai, kurių vidutinis amžius – 17 m., kadangi šio amžiaus jaunuoliai jau susiduria su atsakomybe dėl savo ateities ir priversti priimti svarbius sprendimus, turėsiančius įtakos jų ateičiai. Iš viso buvo apklausta 68 mokiniai (51 proc. iš Giedraičių ir 49 proc. iš Vilniaus) iš kurių didžioji dalis (78 proc.) buvo 11 klasių mokiniai.

2.2 Tyrimo metodas

Tyrimas buvo atliekamas anketavimo būdu. Mokiniam individualiai buvo pateiktos anoniminės anketos su 30 klausimų (1 priedas), skirtų išsiaiškinti, ar jaunuoliai planuoja savo ateitį, kas įeina į jų planus, kas įtakoja jų ateities pasirinkimus ir kas trukdo tikslų pasiekimui. Klausimynas buvo suskirstytas į 6 klausimų blokus:

- 1 blokas (nuo 1 iki 2 klausimo): šiai grupei priklausė klausimai, kuriais buvo siekiama sužinoti mokinio planus, susijusius su gyvenamosios vietos pakeitimu bei tokio sprendimo priežastis.

- 2 blokas (nuo 3 iki 10 klausimo): šiai grupei priklausė klausimai, kuriais buvo siekiama išsiaiškinti, ar mokinys planuoja tolimesnį mokymąsi, ar jau yra pasirinkęs mokymosi įstaigą bei norimą specialybę, kas ir kiek įtakos turėjo jo pasirinkimui. Norint išsiaiškinti, dėl kokių priežasčių jaunuoliai renkasi studijas kitoje šalyje, buvo įtraukti ir klausimai, susiję su pasirinkimu tęsti mokslus užsienyje.

- 3 blokas (nuo 11 iki 14 klausimo): šiai grupei priklausė klausimai, kuriais buvo siekiama išsiaiškinti, kokie jaunuolio planai, susiję su darbu, kas skatina pradėti dirbti iš karto po mokyklos baigimo, taip pat, kokios pagrindinės priežastys, dėl kurių jaunas žmogus renkasi darbą užsienyje.

- 15 klausimas buvo pateiktas siekiant išsiaiškinti dar vieną svarbų ateities sprendimą – šeimos sukūrimą. Norint išsiaiškinti jaunuolio planus, susijusius su šeima, buvo teirautasi mokinio nuomonės, kada geriausia pradėti kurti šeimą.

- 4 blokas (nuo 16 iki 17 klausimo): šiai grupei priklausė klausimai, kuriais siekta išsiaiškinti kuo jaunuolis pasitiki labiausiai ir su kuo pasidalina savo ateities planais, kiek pasitiki savo tėvais ir kaip jie reaguoja į jaunuolio sprendimus.

- 18 klausimu norima išsiaiškinti tolimesnę jauno žmogaus ateities perspektyvą, kaip jis jaučiasi užtikrintas ir saugus dėl savo ateities.

- 5 blokas (nuo 19 iki 24 klausimo): šiais klausimais mokinio teiraujamosi, kaip jam sekasi mokslai, kokie jo interesai už mokyklos ribų. Šiais klausimais siekiama iširti jaunuolio ateities pasirinkimų ryšį su dabartiniais pasiekimais.

- 24 klausimą sudarė lentelė su teiginiais, kuriais buvo siekiama išsiaiškinti kaip mokinio asmeninės savybės įtakoja jo ateities pasirinkimus. Teiginius mokiniai galėjo įvertinti 5 balų skalėje, kur 1 reiškia – visiškai nesutinku, o 5 – visiškai sutinku.

6 blokas (nuo 25 iki 31 klausimo): tai klausimai, kuriais siekta gauti bendrus duomenis apie respondentą: lytis, amžius, klasė, gyvenamoji vietovė, tėvų išsilavinimas bei vidutinės pajamos, tenkančios vienam šeimos nariui.

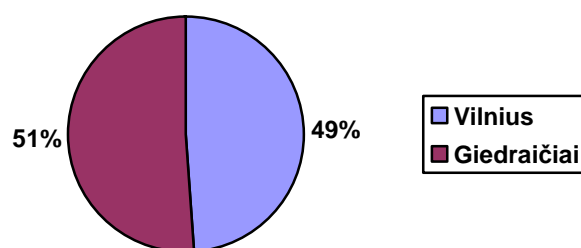
2.3 Duomenų apdorojimas

Duomenų analizei buvo naudojamas “SPSS 12.0 for Windows” statistinis programos paketas.

3 TYRIMO REZULTATAI IR JŲ APTARIMAS

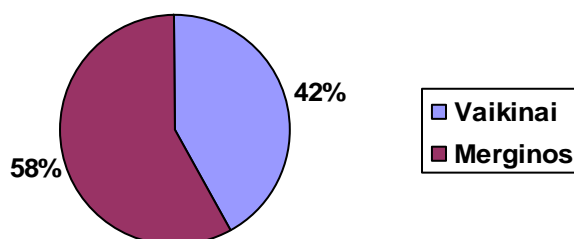
3.1 Bendri duomenys apie tiriamuosius

Tyrimo metu buvo apklausiamos dvi respondentų grupės. Pirmąją respondentų grupę sudarė Giedraičių Antano Jaroševičiaus vidurinės mokyklos 11 – 12 klasių mokiniai, o antrąją – Vilniaus Viršuliškių vidurinės mokyklos mokiniai. Dvi skirtingos teritoriniu atžvilgiu mokyklos buvo pasirinktos siekiant palyginti didmiesčio ir miestelio jaunų žmonių ateities orientacijas bei patikrinti hipotezes, kad skiriasi jų ateities planai, susiję su gyvenamąja vietoje, tolimesniu mokymusi, darbu po mokyklos baigimo. Vilniaus ir Giedraičių mokyklose buvo apklausta beveik po lygiai mokinių: sostinėje – 49 proc., o Giedraičiuose – 51 proc. visų tiriamųjų (1 pav.).

1 pav. Tiriamųjų pasiskirstymo pagal gyvenamąją vietovę diagrama

Tiriamieji pasiskirstę pagal lytį buvo taip: 42 proc. vaikinių ir 58 proc. merginų (2 pav.).

2 pav. Tiriamųjų pasiskirstymo pagal lytį diagrama

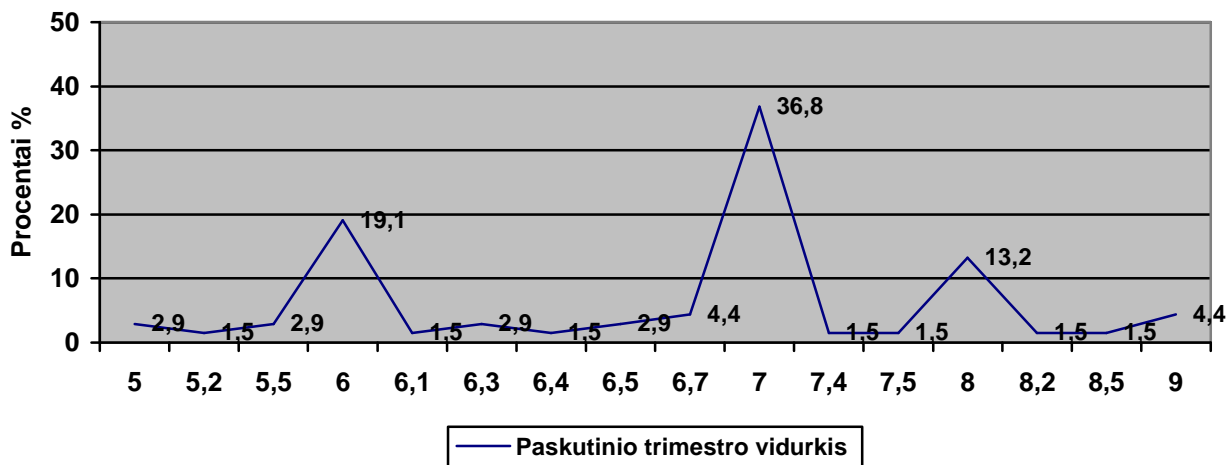
Tyrimo dalyvavo vyresnių klasių mokiniai, kadangi tokio amžiaus mokiniams tyrimo tema yra aktualiausia ir jie jau susiduria su atsakomybės už savo ateitį prisiėmimu. Didžioji dalis apklaustų respondentų buvo 17 – 18 metų jaunuoliai (1 lentelė).

1 lentelė. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal amžių

Tiriamųjų amžius	Tiriamųjų skaičius	Tiriamųjų skaičius procentais (%)
16	1	1,5
17	37	54,4
18	25	36,8
19	3	4,4
20	1	1,5
Neatsakė	1	1,5
Iš viso:	68	100

3.2 Tiriamųjų akademiniai pasiekimai

Apklausoje rezultatai parodė, kad tiriamųjų paskutinio trimestro vidurkiai yra skirtingi: žemiausias siekė 5 balus, o aukščiausias - 9 balus (3 pav.). Visų tiriamųjų paskutinio trimestro vidurkis yra 6,9 balai, o paskaičiavus atskirai miesto ir miestelio mokinių vidurkius buvo gauti labai panašūs rezultatai: mokinių iš Vilniaus paskutinio trimestro vidurkis siekė 6,8 balus, o mokinių iš Giedraičių – 7 balus. Skirtumas tarp merginų ir vaikinų paskutinio trimestro vidurkio neįžymus ir nereikšmingas.

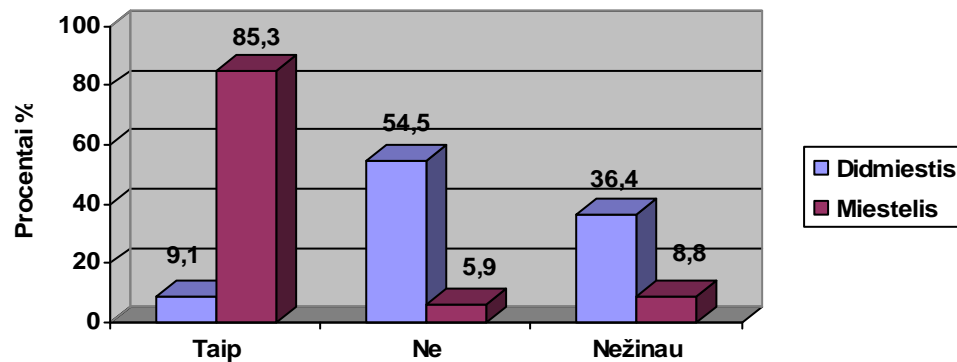
3 pav. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal paskutinio trimestro pažymių vidurkį.

Vienas iš tyrimo uždavinių buvo išsiaiškinti, kaip mokiniai vertina savo pasisekimą moksle ir kiek tai atitinka realią situaciją. Paaiškėjo, jog mokinių pasisekimo moksle vertinimas nepriklauso nuo realių įvertinimų. Pavyzdžiui „vidutiniškai“ savo pasisekimą moksle vertinančių respondentų trimestro vidurkis buvo nuo 5,2 balo iki 9 balų.

3.3 Tiriamųjų grupių ateities orientacijų turinys

3.3.1 Planai, susiję su gyvenamosios vietos palikimu

Siekiant išsiaiškinti jaunų žmonių planus, susijusius su gyvenamąja vieta, respondentams buvo pateiktas klausimas apie tai, ar jie ketina išsikelti iš savo gimtojo miesto po mokyklos baigimo. Atsakymai į šį klausimą davė tokius rezultatus: 47,1 proc. planuoja išsikelti iš savo gimtojo miesto, 29,4 proc. – ne ir 23,5 proc. – nežino. Tokiems rezultatams įtakos turėjo tai, kad beveik pusė tiriamųjų gyvena mieste, sostinėje. Ir kaip buvo tikėtasi mokinių, gyvenančių miestelyje ir mokinių, gyvenančių mieste, planai šiuo klausimu statistiškai reikšmingai skiriasi ($p < 0,00$). Didžioji dalis tiriamųjų, gyvenančių miestelyje, po mokyklos baigimo planuoja išsikelti iš savo gimtojo miesto (85,3 proc.), tuo tarpu tik mažoji dalis mokinių iš Vilniaus turi tokių planų (9,1 proc.) (4 pav.). Šie rezultatai patvirtina darbo hipotezę ir kitų tyrimų rezultatus, jog didžioji dalis jaunimo savo planus sieja su didžiais Lietuvos miestais.

4 pav. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal atsakymus į klausimą „Ar planuoja išsikelti iš savo gimtojo miesto po mokyklos baigimo?“

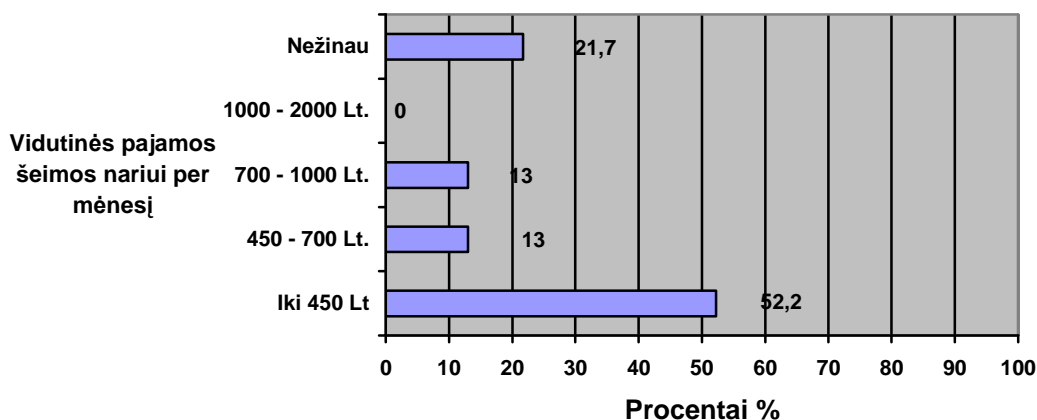
Pagrindinis jaunuolių, ketinančių išsikelti iš savo miesto, motyvas – mokslas. Net 90,9 proc. mokinių, iš kurių 87,9 proc. sudaro mokiniai, šiuo metu gyvenantys miestelyje, planuoja išsikelti iš savo gimtojo miesto, kadangi ketina tęsti mokslus kitame mieste. Tai reiškia, jog didžioji dalis regiono jaunimo planuoja tęsti mokslus viename iš Lietuvos miestų ir hipotezę, jog miestelio jaunimas turi mažiau galimybių tęsti mokslus – nepasitvirtino. Kiti jauniems žmonėms svarbūs motyvai išsikelti iš savo gimtojo miesto susiję su tuo, kad lengviau susirasti darbą didesniame mieste (68,8 proc.) bei noras pradėti atskirai gyventi nuo tėvų (28,1 proc.). Taip pat respondentai paminėjo kitas priežastis, kurias priskyrė „kita“ kategorijai: mieste daugiau galimybių save realizuoti, išvažiavimas į užsienį ir išvažiavimas į miestą žaisti rankinio (2 lentelė).

2 lentelė. Planų išsikelti iš savo gimtojo miesto motyvai

Ketinu tęsti mokslus kitame mieste	90,9 %
Lengviau susirasti darbą didesniame mieste	69,7 %
Noriu pradėti gyventi atskirai nuo tėvų	30,3 %
Dideliame mieste aukštesnis pragyvenimo lygis	18,2 %
Mano mieste neužtenka pramogų	3 %
Mano draugai taip pat išsikelia	3 %
Kita	4,4 %

Tie, kuriuos išsikelti iš savo gimtojo miesto skatina tai, kad didesniame mieste yra lengviau susirasti darbą, yra vien tik iš miestelio – (100 proc.). Tai taip nestebinantį rezultatą, kadangi dideliuose Lietuvos miestuose yra didesnė darbo pasiūla, nedarbo lygis daug mažesnis lyginant su regionais, todėl jaunimas ir koncentruojasi į didesnius, industrinius rajonus.

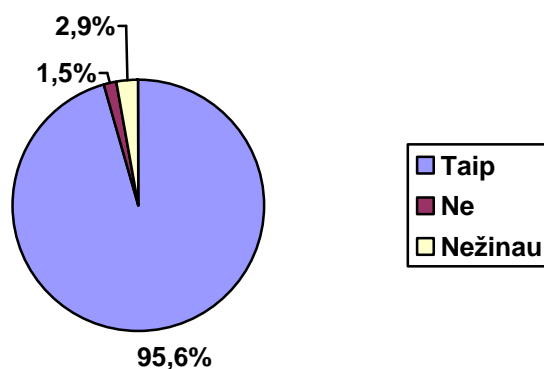
Vienas iš uždavinių buvo išsiaiškinti kiek jaunų žmonių sprendimai dėl ateities susiję su tėvų išsilavinimu ir šeimos finansine padėtimi. Tyrimo metu buvo atskleistas ryšys ($p < 0,01$) tarp vidutinių šeimos pajamų ir to, kad jauni žmonės planuoja išsikelti iš savo gimtojo miesto kadangi mano, kad lengviau susirasti darbą didesniame mieste (5 pav.). 52,2 proc. respondentų, kurių pajamos, tenkančios vienam šeimos nariui yra mažiausios (iki 450 Lt.), išsikelti iš gimtojo miesto motyvuoja tai, kad yra lengviau susirasti darbą didesniame mieste. Tuo tarpu tie respondentai, kurių pajamos, tenkančios vienam šeimos nariui, yra didžiausios, t.y. 1000 – 2000 Lt. per mėnesį, šio argumento visai nelaiko svarbiu motyvu (0 proc.). Vadinasi, mažas pajamas turintiems respondentams finansinis aspektas yra svarbus motyvas išsikelti iš gimtojo.

5 pav. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal tai, ar jie planuoja išsikelti iš savo gimtojo miesto, kadangi didesniame mieste lengviau susirasti darbą

3.3.2 Planai, susiję su tolimesniu mokymusi

Aiškinantis jaunų žmonių ateities orientaciją turinį, buvo teirautasi, ar jie planuoja po mokyklos baigimo tęsti mokslus. Šiuo klausimu tiek mokinių iš miestelio, tiek mokinių iš Vilniaus planai sutapo: 95,6 proc. visų tiriamųjų atsakė ketinantys tęsti mokslus (6 pav.). Vienintelis respondentas (iš Vilniaus), neketinantis tęsti mokslų, savo apsisprendimą argumentavo tuo, kad nemato prasmės daugiau mokytis.

6 pav. Tiriamųjų pasiskirstymo pagal atsakymus į klausimą „Ar po mokyklos baigimo Tu planuoji toliau tęsti mokslus?“ diagrama

Apklausoje rezultatai parodė, kad tiriamųjų apsisprendimas tęsti mokslus nepriklauso nuo jų dabartinių pasiekimų mokykloje. Nors paklaustus apie paskutinio trimestro vidurkį buvo gauti atsakymai nuo 5 iki 9 balų, tačiau nepaisant to, ar vidurkis žemiausias ar aukščiausias – 95,6 proc. apklaustų mokinių planuoja toliau tęsti mokslus po mokyklos baigimo. Vienintelio respondento, neplanuojančio tęsti mokslus, paskutinio trimestro vidurkis yra 5,5 balai ir jis savo pasisekimą moksluose vertina „blogai“. Kiti gi paprašius įvertinti sėkmę moksluose pateikė atsakymus nuo „labai gerai“ iki „labai blogai“. Tačiau nepaisant to, kokie yra respondentų akademiniai pasiekimai ir kaip jie patys vertina savo pasisekimą moksle, didžioji dalis planuoja po mokyklos baigimo toliau mokytis.

Vienas iš uždavinių buvo išsiaiškinti, kiek jaunų žmonių sprendimai dėl ateities susiję su tėvų išsilavinimu ir šeimos finansine padėtimi. Patikrinus paaiškėjo, jog ryšio tarp jaunų žmonių apsisprendimo toliau tęsti mokslus ir tėvų išsilavinimo bei šeimos pajamų nėra.

Mokiniams buvo siūloma pasirinkti tris svarbiausius veiksnius, lemiančius jų apsisprendimą toliau tęsti mokslus. Kaip rodo tyrimo rezultatai, pagrindinis motyvas, skatinantis tęsti mokslus, yra noras ateityje turėti gerai apmokamą darbą. Didžioji dalis respondentų (78,5 proc.) tiek iš Vilniaus, tiek iš Giedraičių laiko tai vienu svarbiausiu motyvu tęsti mokslus. Kiti motyvai, įtakojantys apsisprendimą dėl tolimesnio mokymosi buvo labiau asmeninio - vidinio pobūdžio:

noras tobulėti, įgyti daugiau žinių (58,5 proc.) bei noras įgyti mėgstamą profesiją (53,8 proc.) (3 lentelė).

3 lentelė. Planų po mokyklos baigimo tęsti mokslus motyvai

Ateityje noriu turėti gerai apmokamą darbą	78,5 %
Noriu tobulėti, įgyti daugiau žinių	59,4 %
Noriu įgyti mėgstamą profesiją	53,8 %
Noriu pajusti studentiško gyvenimo skonį	16,9 %
Noriu įgyti bet kokio aukštojo mokslo diplomą	10,8 %
Tėvai to iš manęs tikisi	10,8 %
Dar nenoriu pradėti dirbti	3,1 %
Noriu išvykti į didmiestį	1,5 %
Kita	0 %

Patikrinus atskiro motyvo ryšį nuo lyties, pastebėtas statistiškai reikšmingas ryšys tarp lyties ir pagrindinio motyvo, t.y. noro ateityje turėti gerai apmokamą darbą ($p < 0,02$). Paaiškėjo, kad iš visų, pažymėjusių šį motyvą, merginų yra daugiau nei dvigubai nei vaikinų: 53,1 proc. merginų ir 25 proc. vaikinų. Galbūt tai galima paaiškinti tuo, kad merginos jaučiasi mažiau saugios dėl savo ateities, todėl išsilavinimas joms teikia garantijų ateityje turėti gerai apmokamą darbą ir būti finansiškai apsirūpinusioms.

Taip pat pažvelgus, kaip gyvenamoji vieta siejasi su atskiru motyvu, rastas statistiškai reikšmingas skirtumas tarp miesto ir miestelio jaunimo ($p < 0,01$). Daugiau nei dvigubai miestelio mokinių noras tobulėti ir įgyti naujų žinių yra reikšmingas motyvas (42,2 proc.), tuo tarpu mažiau miesto mokinių laiko tai svarbiu motyvu tęsti mokslus (17,2 proc.).

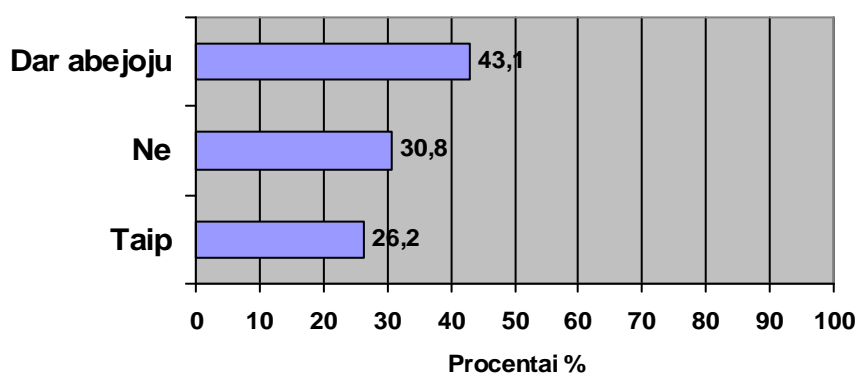
Patikrinus apsisprendimo toliau tęsti mokslus motyvų ryšį nuo pajamų, tenkančių vienam šeimos nariui per mėnesį, rezultatai parodė, jog norą įgyti mėgstamą profesiją, tobulėti ir įgyti naujų žinių dažniau pažymi respondentai, kurių pajamos, tenkančios vienam šeimos nariui per mėnesį yra mažesnės (4 lentelė).

4 lentelė. Motyvų tęsti mokslus po mokyklos baigimo ryšys su pajamomis, tenkančiomis vienam šeimos nariui per mėnesį.

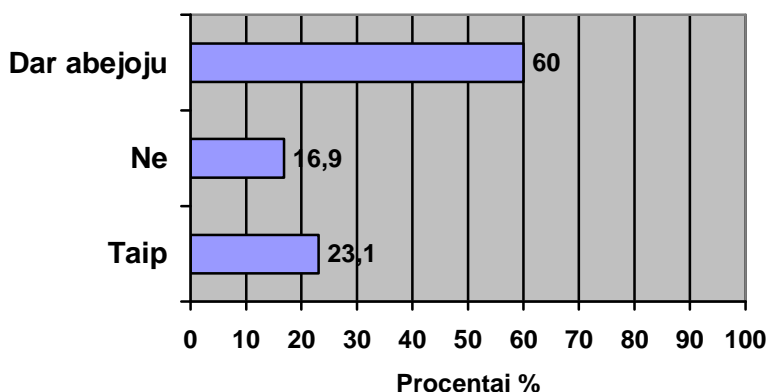
	Iki 450 Lt.	450 – 700 Lt.	700 – 1000 Lt.	1000 – 2000 Lt.	Nežinau
Noriu įgyti mėgstamą profesiją ($p < 0,03$)	31,4 %	14,3 %	17,1 %	2,9 %	34,3 %
Noriu tobulėti, įgyti daugiau žinių ($p < 0,009$)	35,5 %	10,5 %	5,3 %	13,2 %	31,6 %

Siekiant išsiaiškinti, kada jaunimas pradeda rinktis ir planuoti savo profesinę karjerą, mokinių buvo teirautasi, ar jie jau pasirinkę mokymosi įstaigą ir specialybę, kurią norėtų studijuoti.

Rezultatai parodė, jog didžioji dalis respondentų dar nėra galutinai apsisprendę: 30,8 proc. mokinių nėra pasirinkę mokymosi įstaigos, o 43,1 proc. dar abejoja (7 pav.). Taip pat 16,9 proc. mokinių nėra pasirinkę specialybės, o 60 proc. dar abejoja (8 pav.). Tai reiškia, jog sprendimai, susiję su tolimesne profesine karjera nėra lengvi ir jauni žmonės stengiasi juos atsakingai ir apgalvotai priimti.

7 pav. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal atsakymus į klausimą „Ar jau esi pasirinkęs mokymosi įstaigą, kurioje planuoji tęsti mokslus“

8 pav. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal atsakymus į klausimą „Ar jau esi pasirinkęs specialybę, kurią norėtum studijuoti“

Kita vertus paskaičiavus 12 klasės mokinių atsakymus paaiškėjo, jog didžioji dalis abiturientų dar neapsisprendė arba abejoja dėl mokymosi įstaigos (73,4 proc.) ir specialybės pasirinkimo (73,3 proc.), o šiuos sprendimus jiems priimti reikės jau labai greitai.

Nustatytas statistiškai reikšmingas ryšys tarp lyties ir specialybės pasirinkimo ($p < 0,03$): iš visų jau pasirinkusių specialybę, kurią norėtų studijuoti, didžiąją dalį sudarė merginos (16,9 proc.) ir tik mažąją – vaikinai (6,2 proc.). Viso apsisprendusių ir pasirinkusių specialybę, kurią norėtų

studijuoti yra tik nepilnas ketvirtadalis (23,1 proc.). Jaunus žmones domina įvairios sritys, pavyzdžiui:

Stomatologija (2)	Inžinerija (1)	Kineziterapija (1)
Veterinarija (1)	Geodezija (2)	Kosmetologija (2)
Dietologija (1)	Staliaus profesija (1)	Psichologija (1)

PASTABA. Skliausteliuose esantis skaičius parodo, kiek yra mokinių, pasirinkusių šias specialybes

Taip pat ir pasirinktas mokymosi įstaigas respondentai įvardino įvairias:

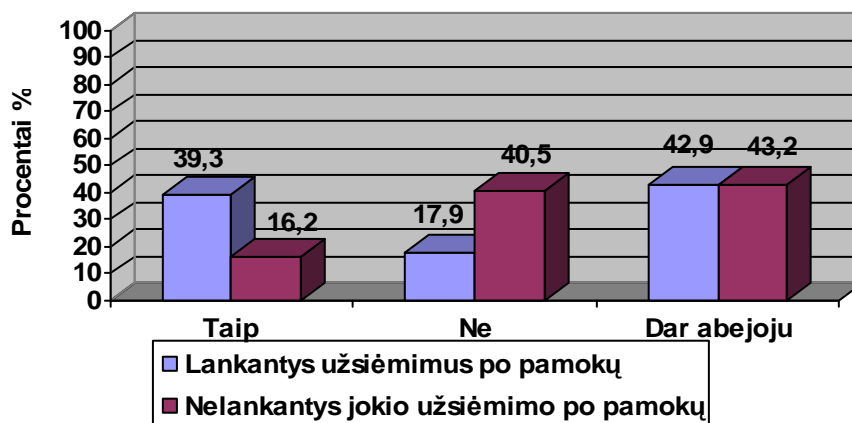
Vilniaus Universitetas (2)	Vilniaus Kolegija (4)
Vilniaus Gedimino Technikos Universitetas (3)	Vilniaus statybos ir dizaino kolegija (1)
Vilniaus Pedagoginis Universitetas (2)	Vilniaus dailės akademija (1)
Kauno Technologijos Universitetas (1)	

PASTABA. Skliausteliuose esantis skaičius parodo, kiek yra mokinių, pasirinkusių šias mokymosi įstaigas

Svarbu paminėti tą faktą, kad visų tiriamųjų, pasirinkusių tiek aukštąsias universitetines mokyklas, tiek kolegijas, bent vienas iš tėvų turėjo aukštąjį arba aukštesnįjį išsilavinimą.

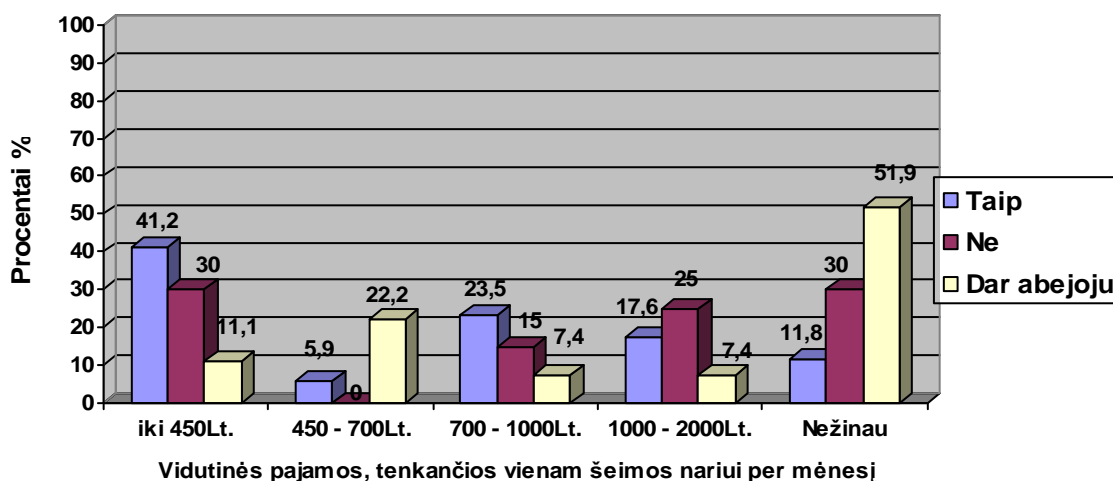
Siekiant išsiaiškinti, ar jauni žmonės tikslingai siekia savo tikslų, susijusių su norima specialybe, buvo klausama, kokius jie lanko užsiėmimus po pamokų. Rezultatai parodė, kad įvairius užsiėmimus po pamokų lanko 41,2 proc. tiriamųjų. Daugiausiai mokinių (26,5 proc.) lanko meninius užsiėmimus, dvigubai mažiau (13,2 proc.) – sportinius ir mažiausiai (1,5 proc.) – tiksluosius. Patikrinus lankomų užsiėmimų sritį su pasirinkta specialybe ryšys nebuvo pastebėtas. Didžioji dauguma jau pasirinkusių specialybę, kurią norėtų studijuoti, po pamokų lanko įvairius skirtingus užsiėmimus, kurie neturi ryšio su įvardinta specialybe. Tik vienas respondentas, norintis įgyti staliaus profesiją, po pamokų lanko darbų būrelį. Vadinasi jauni žmonės domisi įvairiomis sritimis ir popamokinė veikla jiems yra kaip laisvalaikio forma, o ne kaip tikslingas žingsnis link norimos profesijos.

Taip pat rezultatai parodė, jog sprendimas dėl įstaigos, kurioje norėtų studijuoti, susijęs su popamokine veikla ($p < 0,05$): mokiniai, lankantys užsiėmimus po pamokų, yra labiau apsisprendę ir pasirinkę mokymosi įstaigą, kurioje norėtų studijuoti nei tie, kurie nelanko jokių užsiėmimų (39,3 proc. ir 16,2 proc.) (9 pav.).

9 pav. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal atsakymus į klausimą „Ar jau esi pasirinkęs mokymosi įstaigą, kurioje norėtum studijuoti?“

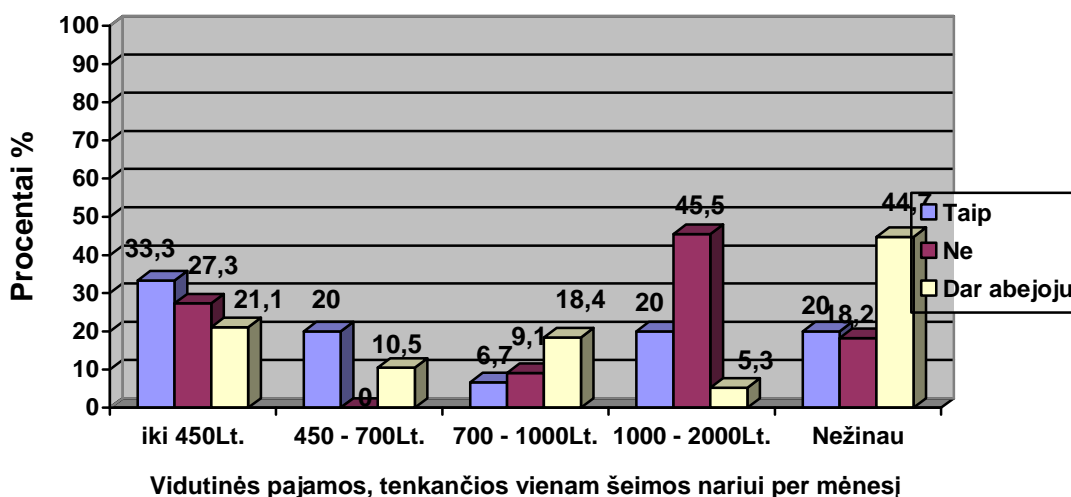
Tyrimo rezultatai rodo, kad mokymosi įstaigos ir specialybės pasirinkimas yra reikšmingai susiję ($p < 0,14$, $p < 0,38$) su vidutinėmis pajamomis, tenkančiomis vienam šeimos nariui per mėnesį. Labiausiai apsisprendę ir pasirinkę mokymosi įstaigą, kurioje norėtų studijuoti, tie mokiniai, kurių šeimos pajamos yra mažiausios (iki 450 Lt.). Tokių mokinių pasirinkusių mokymosi įstaigą, kurioje norėtų studijuoti yra 41,2 proc. Tuo tarpu tų mokinių, kurių vidutinės pajamos, tenkančios vienam šeimos nariui per mėnesį, yra didžiausios (1000 – 2000Lt.) apsisprendusių yra mažiau – 17,6 proc. (10 pav.). Nepasirinkusių mokymosi įstaigos, kurioje norėtų studijuoti, pasiskirstymas yra beveik panašus visose kategorijose (išskyrus tuos, kurių vidutinės pajamos vienam šeimos nariui per mėnesį yra 450 – 700 Lt.).

10 pav. . Tiriamųjų pasiskirstymas pagal atsakymus į klausimą „Ar jau esi pasirinkęs mokymosi įstaigą, kurioje norėtum studijuoti?“

Mokinių, dar nepriėmusių sprendimo dėl specialybės, kurią norėtų studijuoti, taip pat yra daugiausia iš tokių šeimų, kurių vidutinės pajamos vienam šeimos nariui per mėnesį yra

didžiausios. Beveik puse (45,5 proc.) nepasirinkusių norimos studijuoti specialybės yra iš šios kategorijos (11 pav.). Neaišku kuo tokius rezultatus būtų galima paaiškinti: galbūt šeimų, turinčių didesnes pajamas, nariai turi didesnes išsilavinimo galimybes, didesnę pasirinkimą, todėl ir laiko priimti sprendimą jiems reikia daugiau, galbūt mokiniams iš šeimų, turinčių mažesnes pajamas, išsilavinimas yra labai svarbus visapusiškai užtikrintos ateities garantas, todėl jie labai aiškiai ir tikslingai siekia savo tikslo. Tačiau kad atsakyti į šiuos klausimus yra reikalinga išsamesnių tyrimų.

11 pav. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal atsakymus į klausimą „Ar jau esi pasirinkęs specialybę, kurią norėtum studijuoti“

Siekiant išsiaiškinti kas mokinius įtakoja pasirinkti vieną ar kitą specialybę buvo pateikta lentelė su įtakos šaltiniais ir atsakymų variantais – „visai neturėjo įtakos“, „neturėjo įtakos“, „nei turėjo nei neturėjo įtakos“, „turėjo įtakos“, „turėjo didelės įtakos“. Apibendrinant rezultatus buvo kreipiamas dėmesys į tuos įtakos šaltinius, kurių laipsnis buvo didžiausias, t.y. „turėjo įtakos“ ir „turėjo didelės įtakos“. Susumavus atsakymų rezultatus, galima matyti, kad didžiausią įtaką specialybės pasirinkimui jauniems žmonėms daro asmeninis susidomėjimas pasirinkta sritimi (5 lentelė). Asmeninis susidomėjimas pasirinkta sritimi turėjo įtakos 34,9 proc. mokiniams ir turėjo didelės įtakos - 46 proc. mokinių. Tuo tarpu antrasis pagal įtaką šaltinis yra didesnės galimybės ateityje susirasti geriau apmokamą darbą: 41,3 proc. apklaustųjų tai turėjo įtakos ir 25,4 proc. - turėjo didelės įtakos. Taigi iš tyrimo rezultatų matyti, jog apsisprendimą po mokyklos baigimo toliau tęsti mokslus ir konkrečios specialybės pasirinkimą didele dalimi lemia siekis užsitikrinti sau finansiškai aprūpintą ateitį. Taip pat respondantai paminėjo tobulėjimo siekimą, asmeninį smalsumą, naudingumą, kuriuos priskyrė „kita“ kategorijai.

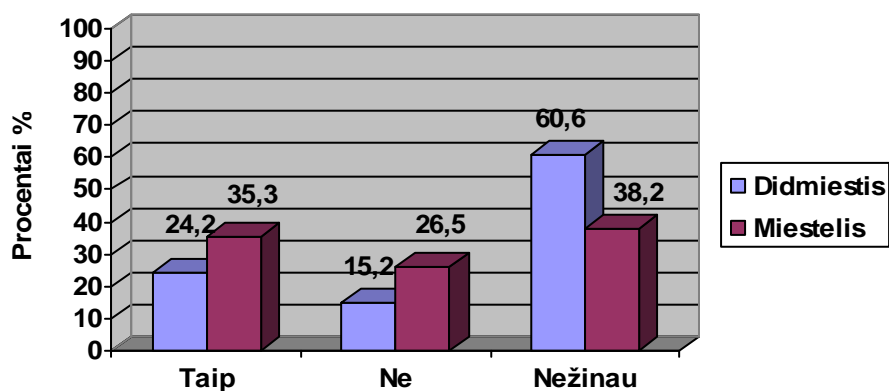
5 lentelė. Specialybės pasirinkimo motyvai

	Visai neturėjo įtakos	Neturėjo įtakos	Nei turėjo nei neturėjo įtakos	Turėjo įtakos	Turėjo didelės įtakos
Tėvų patarimai	14,1 %	17,2 %	29,7 %	34,4 %	4,7 %
Šeimos tradicija	63,5 %	11,1 %	19 %	4,8 %	1,6 %
Draugų patarimai	27 %	22,2%	36,5 %	14,3 %	0 %
Mokytojų patarimai	27 %	14,3 %	34,9 %	19 %	4,8 %
Asmeninis susidomėjimas pasirinkta sritimi	1,6 %	1,6 %	15,9 %	34,9 %	46 %
Didesnės galimybės ateityje susirasti geriau apmokamą darbą	3,2 %	4,8 %	25,4 %	41,3 %	25,4 %
Specialybės prestižas	0 %	17,5 %	44,4 %	31,7 %	6,3 %

Buvo klausiama, ar jauni žmonės ketina tęsti mokslus Lietuvoje, ar užsienyje. Rezultatai parodė, kad tik trys mokiniai iš visų apklaustųjų (4,6 proc.) ketina mokslus tęsti užsienyje ir visi pagrindinę priežastį pažymėjo, tai kad, užsienyje tikisi įgyti geresnį išsilavinimą.

3.3.3 Planai, susiję su darbu po mokyklos baigimo

Atliekant tyrimą mokinių buvo klausiama, ar jie planuoja dirbti iš karto po mokyklos baigimo. Gauti rezultatai parodė, jog pusė apklaustųjų (50 proc.) nežino ar pradės dirbti iš karto po mokyklos baigimo, 29,4 proc. teigė planuojantys pradėti dirbti ir 20,6 proc. neplanuoja dirbti iš karto po mokyklos baigimo. Šiek tiek daugiau miestelio jaunimo (35,3 proc.) planuoja dirbti iš karto po mokyklos baigimo lyginant su miesto jaunimu (24,2 proc.), tačiau šis skirtumas nėra labai žymus ir reikšmingas (12 pav.).

12 pav. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal atsakymus į klausimą „Ar planuoji dirbti po mokyklos baigimo?“

Atsakydami į klausimą, kas skatina pradėti dirbti iš karto po mokyklos baigimo, respondentai turėjo galimybę pažymėti tris atsakymų variantus. Siekis finansinės nepriklausomybės nuo tėvų išsiskiria kaip svarbiausia paskata pradėti dirbti iš karto po mokyklos baigimo. Šiam motyvui pritarė daugiausiai, t.y. 85 proc. jaunų žmonių. Pusė respondentų (50 proc.) ketina pradėti dirbti po mokyklos baigimo, kadangi nori susitaupyti pinigų mokslams, o mažiausiai skatina – noras išsikelti į didmiestį (5 proc.) ar iš savo gimtojo miesto (10 proc.) (6 lentelė).

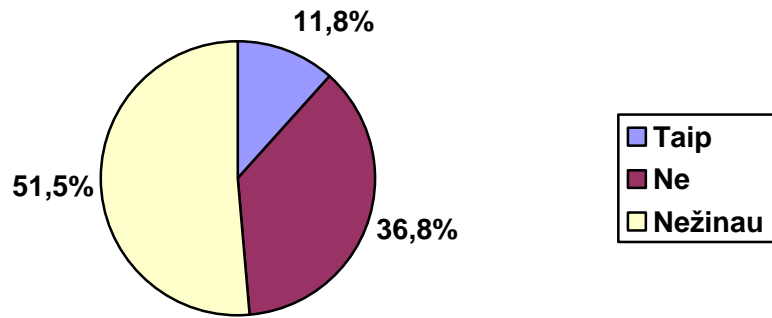
6 lentelė. Planų pradėti dirbti iš karto po mokyklos baigimo motyvai

Siekiu finansinės nepriklausomybės nuo tėvų	85 %
Noriu susitaupyti pinigų mokslams	50 %
Tėvai, draugai taip pataria	30 %
Noriu pradėti savo verslą	20 %
Noriu išsikelti iš savo gimtojo miesto	10 %
Noriu išsikelti į didmiestį	5 %
Kita	0 %

Pažvelgus kaip kiekvienas motyvas siejasi su gyvenamąja vietove pastebėtas statistiškai reikšmingas ryšys ($p < 0,006$) tarp gyvenamosios vietovės ir argumento „noriu susitaupyti pinigų mokslams“. Daugiau mokinių iš miestelio (45 proc.) pažymėjo ketinantys dirbti iš karto po mokyklos baigimo dėl to, jog nori susitaupyti pinigų mokslams nei mokinių iš Vilniaus (5 proc.). Tai rodo egzistuojančius skirtumus tarp didelio miesto ir miestelio. Nors beveik visi jauni žmonės tiek iš miesto, tiek iš miestelio (95,6 proc.) planuoja toliau tęsti mokslus, tačiau netolygios jų galimybės ir pastangos. Rezultatai rodo, jog iš visų miestelio jaunų žmonių, planuojančių dirbti po mokyklos baigimo, 75 proc. dirba tam, kad galėtų susitaupyti pinigų ir toliau tęsti mokslus.

Tyrimo rezultatai atskleidė dar vieną ryšį ($p < 0,006$): mokiniai, kurių pasirinkimą dirbti po mokyklos baigimo skatina noras pradėti savo verslą yra išskirtinai iš Vilniaus, t.y. 100 proc. pažymėjusių šį argumentą kaip vieną svarbiausių buvo respondentai iš Vilniaus.

Norint išsiaiškinti jaunimo emigracines nuostatas respondentų buvo paklausta apie ketinimus išvykti dirbti į užsienį po mokyklos baigimo. Pastebėta, jog tik mažoji dalis, t.y. 11, 8 proc. turi tokių ketinimų, 36,8 proc. neplanuoja išvykti dirbti į užsienį ir šiek tiek daugiau nei pusė (51, 5 proc.) atsakė nežinantys (13 pav.).

13 pav. Tiriamųjų pasiskirstymo pagal atsakymus į klausimą „Ar planuoja išvykti į užsienį po mokyklos baigimo?“ diagrama

Aiškinantis pasirinkimo vykti dirbti į užsienį motyvus, gavome rezultatus, kurie atitinka šiuo metu vyraujančią situaciją Lietuvoje: 75 proc. respondentų skatina tikėjimas, jog užsienyje užsidirbs daugiau pinigų nei Lietuvoje. Taip pat 75 proc. planuoja išvykti į užsienį dirbti, todėl, kad jų artimieji jau ten gyvena, o 50 proc. svarbu tai, kad užsienyje didesnis pragyvenimo lygis ir jaunimas ten siekia susitaupyti pinigų (7 lentelė).

7 lentelė. Planų po mokyklos baigimo išvykti dirbti į užsienį motyvai

Užsienyje tikiuosi užsidirbti daugiau pinigų, nei Lietuvoje	75 %
Mano artimieji jau gyvena užsienyje	75 %
Užsienyje tikiuosi susitaupyti pinigų	50 %
Užsienyje didesnis pragyvenimo lygis	50 %
Noriu išbandyti save ir savo jėgas	12,5 %
Draugai taip pat išvyksta	12,5 %
Noriu pažinti kitą kultūrą	0 %
Kita	0 %

Vienas iš tyrimo uždavinių buvo nustatyti, kiek ateities sprendimus lemia dabartiniai pasiekimai mokykloje. Rezultatai parodė, jog iš ketinančių vykti dirbti į užsienį 37,5 proc. sudaro mokiniai, kurie savo pasiekimus vertina kaip „gerai“, 25 proc. – „vidutiniškai“ ir 37,5 proc. – „blogai“. Iš neketinančių vykti dirbti į užsienį 8 proc. sudaro mokiniai, kurie savo pasiekimus vertina „labai gerai“, 32 proc. „gerai“, 56 proc. „vidutiniškai“ ir 4 proc. „blogai“. Tai rodo, nors ir labai nežymiai, kad mokiniai aukščiau vertinantys savo pasiekimus mokykloje rečiau galvoja apie darbą užsienyje.

Ryšys tarp ketinimų pradėti dirbti iš karto po mokyklos baigimo tiek Lietuvoje, tiek užsienyje ir tėvų išsilavinimo ar šeimos pajamų – nepastebėtas.

3.3.4 Planai, susiję su šeimos sukūrimu

Norint išsiaiškinti jaunimo požiūrį į šeimą, tiriamųjų paklausta, kada yra geriausiai sukurti šeimą. Gavome įvairius atsakymus. Jaunimas manė, kad geriausias metas kurti šeimą yra nuo 21 m. iki 35 m., ir apskaičiavus vidurkį gavome, jog idealiausias metas sukurti šeimą yra 25 m. Skirtumo tarp lyčių nerasta, kadangi paskaičiavus vaikinų ir merginų atsakymus atskirai buvo gautas abiejų vienodas vidurkis – 25 m.

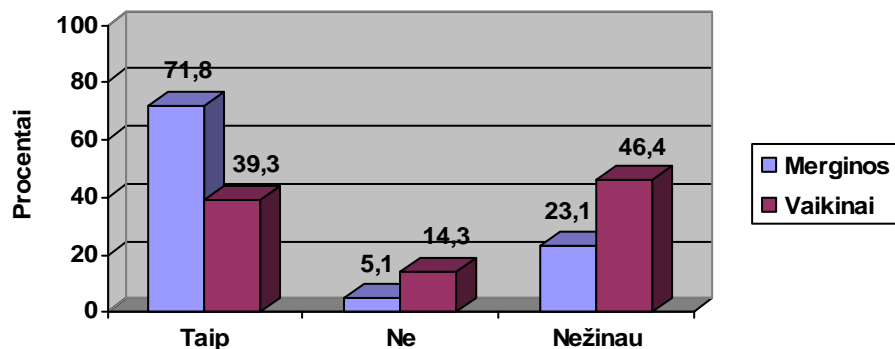
3.3.5 Tolimesnės ateities perspektyvos numatymas

Norint išsiaiškinti, kokių planų jauni žmonės turi tolimesnei ateičiai, kokią jie ją mato ir kaip jie jaučiasi saugūs dėl savo ateities, buvo užduotas klausimas apie tai, kaip jie save įsivaizduoja po 10 metų. Gauti tyrimo rezultatai parodė, jog jauni žmonės pozityviai nusiteikę savo ateities atžvilgiu. Daugiau nei pusė apklaustųjų tikisi, kad ateityje turės ir aukštojo mokslo diplomą, ir sutuoktinį, ir dirbs mėgstamą, gerai apmokamą darbą, ir turės automobilį, jausis pasitikintys savimi bei bus pasiekę dabar užsibrėžtus tikslus (8 lentelė). Tai rodo, kad jauni žmonės optimistiškai žvelgia į ateitį, sieja su ja daug vilčių, tikisi teigiamų dalykų. Taip pat nei vienas respondentas nenuneigė minties, jog po 10 metų dirbs gerai apmokamą darbą ir jausis pasitikintis savimi. Toks pasitikėjimas savimi ir savo jėgomis tik padidina pasisekimo tikimybę.

8 lentelė. Tiriamųjų savęs įsivaizdavimas po 10 metų

	Taip	Ne	Nežinau
Turėsiu aukštojo mokslo diplomą	52,9 %	7,4 %	39,7 %
Turėsiu sutuoktinį	58,8 %	8,8 %	32,4 %
Dirbsiu mėgstamą darbą	75 %	2,9 %	22,1 %
Dirbsiu gerai apmokamą darbą	61,8 %	-	38,2 %
Gyvensiu užsienyje	8,8 %	38,2 %	51,5 %
Turėsiu automobilį	85,3 %	2,9 %	17,6 %
Gyvensiu didmiestyje	79,4 %	2,9 %	17,6 %
Gyvensiu savo gimtajame mieste	32,4 %	35,3 %	30,9 %
Būsiu pasiekęs dabar užsibrėžtus tikslus	54,4 %	1,5 %	44,1 %
Jausiuosi pasitikintis savimi	79,4 %	-	20,6 %
Būsiu visuomenėje žinomas žmogus	11,8 %	19,1 %	69,1 %

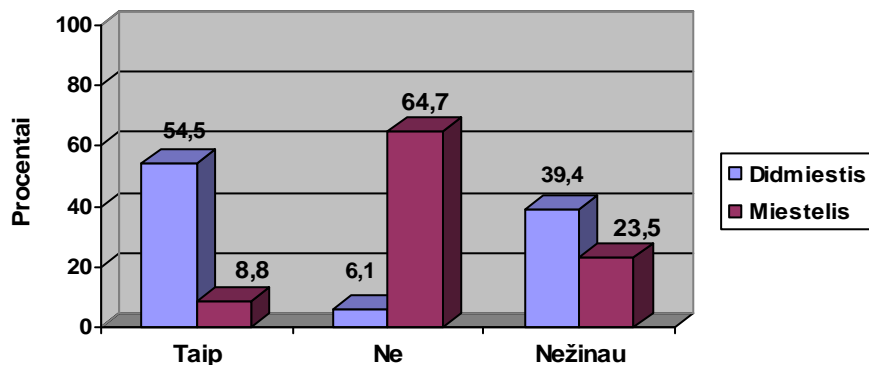
Rastas reikšmingas skirtumas tarp merginų ir vaikinų pasisakymų sutuoktinio atžvilgiu ($p < 0,027$) (14 pav.). 71,8 proc. merginų mano, jog turės sutuoktinį po 10 metų ir tik 5,1 proc. – kad neturės. Tuo tarpu mažiau vaikinų turi tokių planų: 39,3 proc. mano, jog turės sutuoktinį po 10 metų ir 14,3 proc. – neturės. Šie tyrimo rezultatai atspindi didesnę moterų nei vyrų orientaciją į šeimą. Savo ateitį jos norėtų matyti šeimoje.

14 pav. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal atsakymus į klausimą, ar po 10 metų turės sutuoktinį

Tačiau karjeros klausimu merginų ir vaikinių skirtumas nežymus ir nereikšmingas, kas taip pat parodo merginų nepriklausomybės ir savarankiškumo siekimą.

Iš aukščiau pateiktos 8 lentelės matyti, jog jauni žmonės savo ateitį sieja su didmiesčiu: 79,4 proc. respondentų savo gyvenimą po 10 metų išivaizduoja didmiestyje. 64,7 proc. tiriamųjų, gyvenančių miestelyje, po 10 metų išivaizduoja savo gyvenimą ne gimtajame mieste ir tik 8,8 proc. - savo gimtajame mieste (15 pav.). Šie rezultatai kartu su anksčiau gautais (85,3 proc. gyvenančių miestelyje, po mokyklos baigimo planuoja palikti savo gimtąjį miestą) rodo, kad jauni žmonės planuoja palikti savo gimtąjį miestą ne trumpalaikiais tikslais (įgyti išsilavinimą), bet siekia įsitvirtinti ir kurti savo asmeninę gerovę didmiestyje.

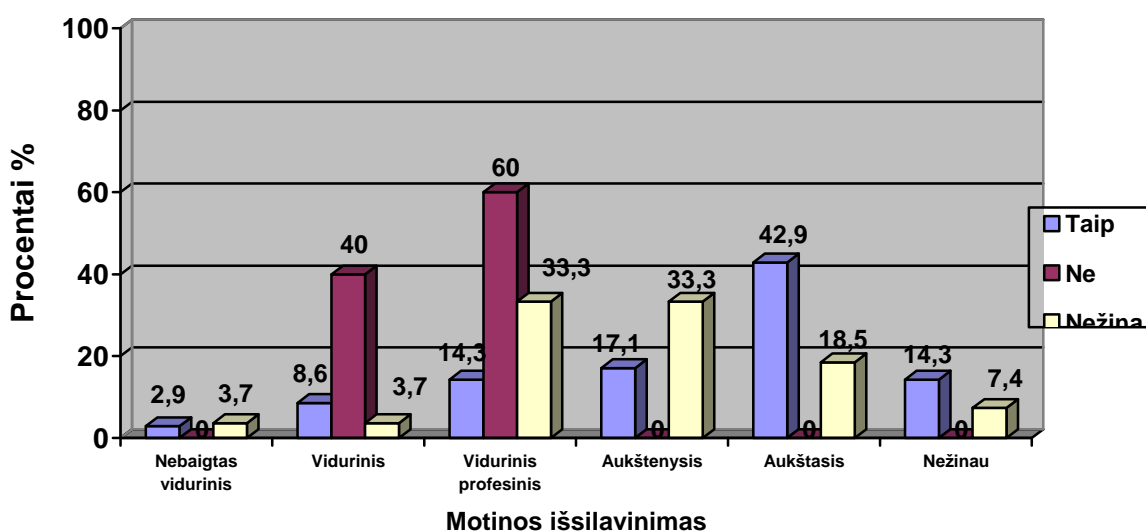

15 pav. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal atsakymus į klausimą, ar po 10 metų gyvens savo gimtajame mieste

Taip pat reikšmingai skiriasi miesto ir miestelio jaunų žmonių planai gyvenimo užsienyje atžvilgiu ($p < 0,023$): visi tiriamieji, planuojantys po 10 metų gyventi užsienyje yra išskirtinai iš miesto, nei vienas respondentas, gyvenantis miestelyje, tokių planų neturi. Kita vertus abejojančių yra beveik tiek pat tiek iš miesto, tiek iš miestelio (52,9 proc. iš Vilniaus, 47,1 iš Giedraičių). Anksčiau gauti rezultatai parodė, kad 11,8 proc. visų respondentų planuoja po mokyklos baigimo

išvykti dirbti į užsienį. Įdomu tai, kad iš jų tik 2,95 proc. po 10 metų įsivaizduoja save gyvenantį užsienyje. Vadinasi kiti, 8,85 proc. respondentų į užsienį planuoja išvykti tik laikinai.

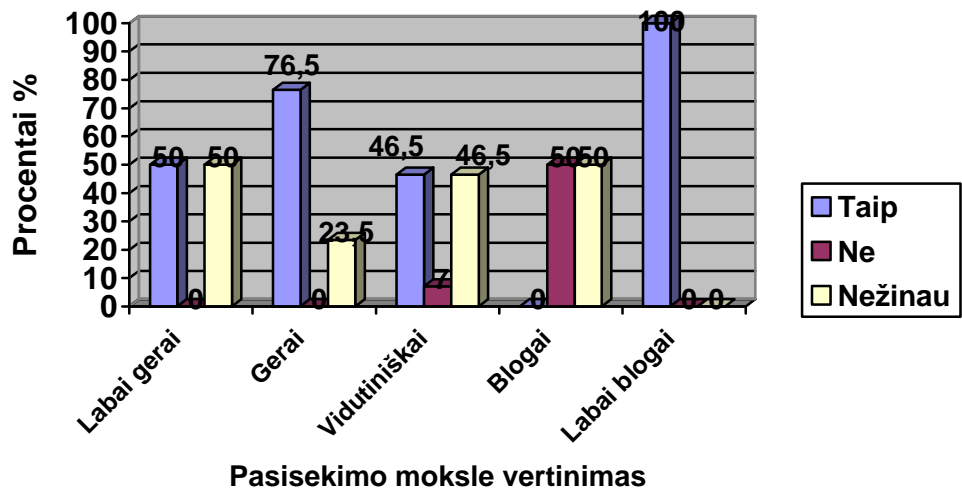
Rastas statistiškai reikšmingas ryšys tarp tiriamųjų vieno iš tėvų, t.y. motinos išsilavinimo ir respondentų vizijos po 10 metų turėti aukštojo mokslo diplomą ($p < 0,02$): 75 proc. mokinių, kurių motinos turi aukštąjį išsilavinimą, pažymėjo, jog patys po 10 metų turės aukštojo mokslo diplomą ir 25 proc. pažymėjo atsakymo variantą „nežinau“. Tačiau nei vienas nepažymėjo galimybės neturėti aukštojo mokslo diplomo. Tuo tarpu pažymėjusių, jog po 10 metų neturės aukštojo mokslo diplomo, respondentų motinos turėjo vidurinį ar vidurinį profesinį išsilavinimą (16 pav.).

16 pav. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal atsakymus į klausimą, ar po 10 metų turės aukštojo mokslo diplomą

Taip pat buvo pažvelgta, koks yra ryšys tarp tiriamųjų sėkmės mokslo srityje ir ateities vizijos po 10 metų. Paaiškėjo, kad ryšio tarp trimestro vidurkio ir ateities numatymų nėra. Vadinasi, respondentai neatsižvelgia į savo dabartinius pasiekimus moksle ir vienodai drąsiai įsivaizduoja savo ateitį.

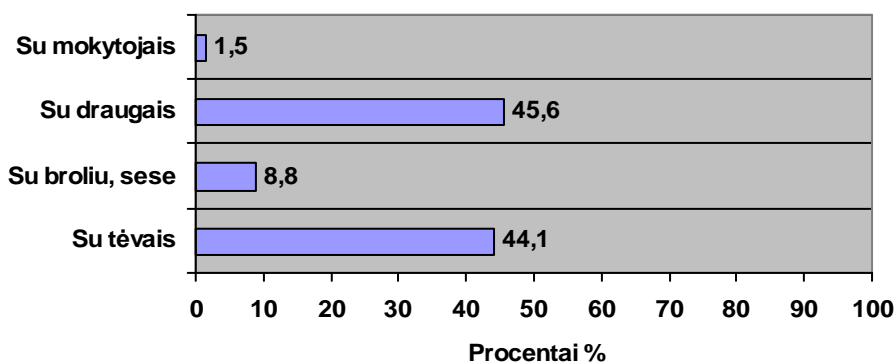
Buvo rastas ryšys tik tarp to, kaip mokiniai patys vertina savo pasisekimą mokykloje ir minties, kad po 10 metų bus įgiję aukštojo mokslo diplomą (17 pav.). Visgi vertinantys savo pasiekimus mokykloje „vidutiniškai“ ir aukščiau dažniau viliasi po 10 metų turėti aukštojo mokslo diplomą („vidutiniškai“ - 46,5 proc., „gerai“ - 76,5 proc., „labai gerai“ - 50 proc.) nei tie, kurie savo pasiekimus vertina prasčiau („blogai“ - 0 proc.) Išskyrus kitą kraštutinumą – mokinius, kurie savo akademinis pasiekimus vertina „labai blogai“. Nepaisant savo tokių vertinimų jie tikisi aukštojo mokslo diplomo (100 proc.). Bet kuriuo atveju hipotezė, jog aukštesni akademiniai pasiekimai skatina aukštesnius gyvenime tikslus nepasitvirtino. Statistinio ryšio tarp akademinų pasiekimų ir ateities vizijos nebuvo rasta.

17 pav. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal atsakymus į klausimą, ar po 10 metų turės aukštojo mokslo diplomą

3.4 Tėvų parama ir palaikymas

Buvo siekiama išsiaiškinti, kam tiriamieji patiki savo ateities planus, kokį palaikymą gauna iš artimųjų. Tai išsiaiškinti buvo užduoti klausimai apie tai, su kuo jaunimas pasikalba apie savo ateities planus ir kaip į juos reaguoja tėvai. Gauti rezultatai parodė, jog daugiausiai jauni žmonės kalbasi apie savo planus tarpusavyje, t.y. daugiausiai, 45,6 proc. respondentų apie ateities planus pasikalba su draugais. Taip pat nemaža dalis pasikalba su savo tėvais – 44,1 proc., o mažiausiai mokinių, 1,5 proc., savo ateities planus patiki mokytojams (18 pav.).

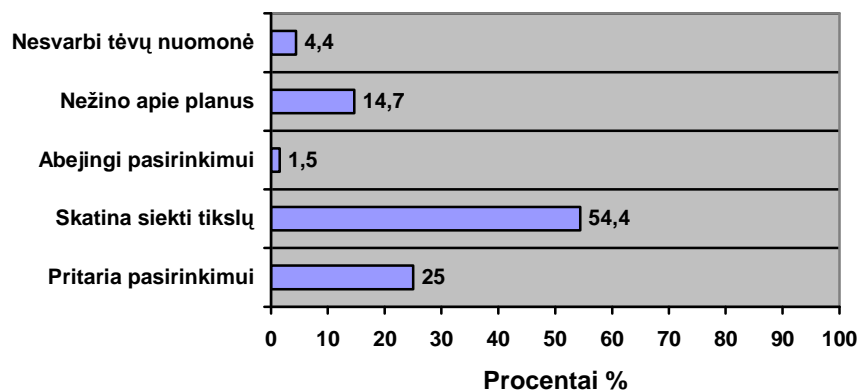

18 pav. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal atsakymus į klausimą „Su kuo pasikalbi apie savo ateities planus?“

Skirtumas tarp merginų ir vaikinių šiuo klausimu yra nežymus ir nereikšmingas: daugiausiai tiek merginos, tiek vaikinai pasikalba su draugais, o mažiausiai su mokytojais.

Į klausimą, kokia tėvų nuomonė į jaunuolio ateities planus, 54,4 proc. tiriamųjų atsakė, jog tėvai juos skatina siekti savo tikslų ir 25 proc. teigė, jog tėvai pritaria jų pasirinkimui (19 pav.). Vadinasi tėvai gerbia savo vaikų apsisprendimą ir palaiko juos tokiu svarbiu ir reikšmingu

gyvenimo periodu. Vaikai, kaip parodė rezultatai, taip pat pasitiki savo tėvais, pasidalina savo mintimis, planais apie ateitį. Toks pozityvus santykis tarp tėvų ir vaiko padeda jaunam žmogui apsispręsti ir drąsiau žengti į ateitį.

19 pav. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal atsakymus į klausimą „Kaip į Tavo ateities planus reaguoja tėvai“?

3.5 Tiriamųjų asmeninių savybių ryšys su ateities orientacijomis

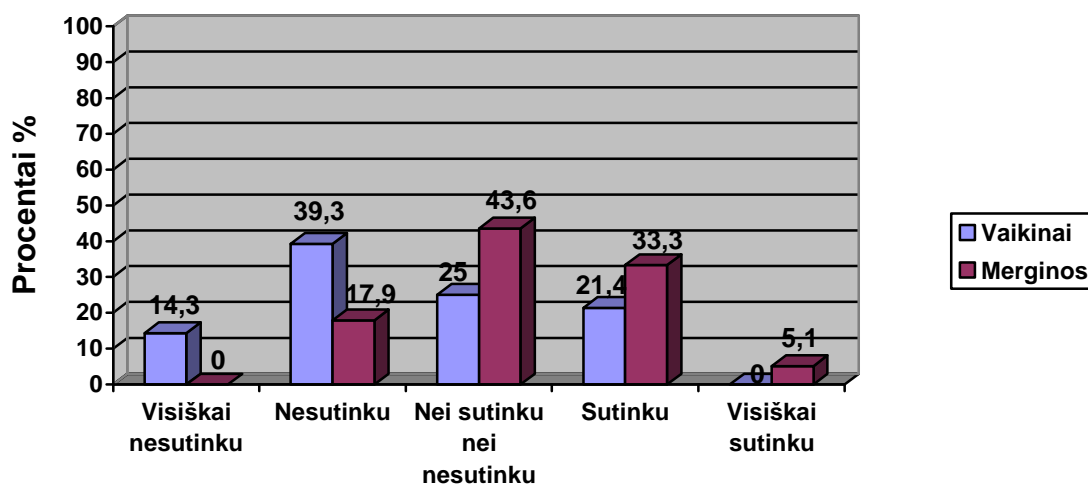
Viena iš tyrimo hipotezių buvo ta, kad individo asmeninės savybės yra susijusios su ateities orientacijomis. Tam kad tai išsiaiškinti respondentams buvo pateikta lentelė su teiginiais apie save. Teiginius mokiniai galėjo įvertinti 5 balų skalėje (1 – visiškai nesutinku, 2 – nesutinku, 3 – nei sutinku nei nesutinku, 4 – sutinku, 5 – visiškai sutinku). Gauti rezultatai pateikti 9 lentelėje:

9 lentelė. Teiginiai apie tiriamuosius

	Visiškai nesutinku (%)	Nesutinku (%)	Nei sutinku nei nesutinku (%)	Sutinku (%)	Visiškai sutinku (%)
Aš mėgstu rizikuoti	1,5	7,4	23,5	51,5	16,2
Vengiu imtis iniciatyvos	8,8	32,4	48,5	8,8	1,5
Prieš imdamasis naujos veiklos laukiu kitų pritarimo	5,9	26,5	35,3	27,9	2,9
Esu optimistas	2,9	1,5	39,7	30,9	23,5
Mėgstu būti dėmesio centre	1,5	20,6	38,2	26,5	11,8
Nemėgstu pokyčių savo gyvenime	11,8	36,8	33,8	14,7	1,5
Nusiviliu savimi, kai man kas nepasiseka	5,9	13,2	30,9	33,8	14,7
Esu azartiškas žmogus	8,8	20,6	32,4	30,9	5,9
Bijau nesėkmių	7,4	13,2	41,2	26,5	10,3
Esu aktyvus, veiklus žmogus	-	7,4	39,7	45,6	5,9
Prieš imdamasis naujos veiklos, dažnai abejoju savimi, savo sugebėjimais	5,9	27,9	48,5	8,8	7,4
Greitai užmirštu blogus dalykus	14,7	22,1	29,4	22,1	10,3
Vengiu atsakomybės	13,2	38,2	38,2	5,9	2,9

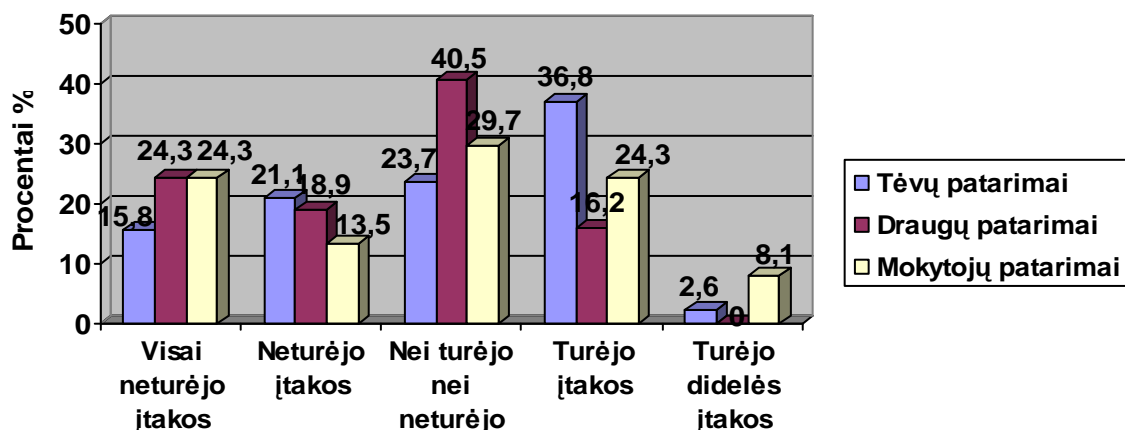
Esu linkęs pasimokyti iš savo klaidų ir nesėkmių	2,9	8,8	20,6	45,6	20,6
Nesunkiai pasiduodu kitų įtakai	13,2	42,6	29,4	13,2	-
Man patinka iššūkiai ir nauji neišbandyti dalykai	1,5	2,9	36,8	41,2	16,2
Visose srityse visada siekiu būti pirmas	-	20,6	39,7	29,4	7,4
Pasitikiu savimi	-	2,9	26,5	50	19,1

Patikrinus teiginių apie save ryšį nuo lyties buvo aptikti reikšmingi ($p < 0,016$) skirtumai tarp merginų ir vaikinių. Merginos labiau nei vaikinai yra linkusios sutikti su teiginiu, jog „prieš imdamasis naujos veiklos laikiu kitų pritarimo“ (20 pav.).

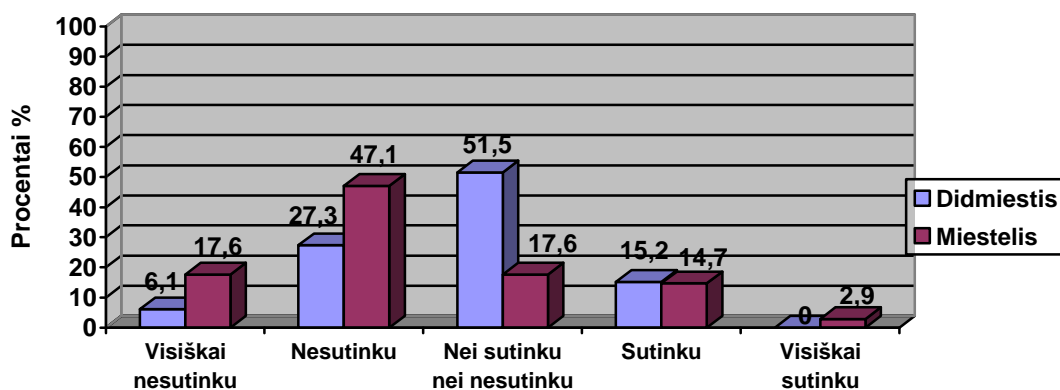
20 pav. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal sutikimą su teiginiu „Prieš imdamasis naujos veiklos laikiu kitų pritarimo“

Tuomet buvo pažvelgta, iš ko merginos laukia pritarimo, kas joms daro didžiausią įtaką. Paaikškėjo, kad pavyzdžiui, daugiausiai įtakos specialybės pasirinkimui merginoms turi tėvai (36,8 proc.). Toliau seka mokytojai – 24,3 proc. ir draugai – 16,2 proc. (21 pav.). Arba iš visų ketinančių pradėti dirbti iš karto po mokyklos baigimo merginų, 41,7 proc. vieną iš priežasčių įvardino tai, kad tėvai, draugai taip pataria.

21 pav. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal atsakymus į klausimą, kiek specialybės pasirinkimui įtakos turėjo tėvų, draugų ir mokytojų patarimai

Pažvelgus, kiek mokiniai sutinka su pateiktais teiginiais apie save, rasti reikšmingi skirtumai ($p < 0,37$) tarp miesto ir miestelio mokinių pasisakymų gyvenimo pokyčių klausimų. Jaunimas iš miesto yra linkęs labiau abejoti, nei sutikti nei nesutikti su teiginiu, jog nemėgsta pokyčių savo gyvenime (51,5 proc.) Tuo tarpu daugiau miestelio jaunimo nesutinka (47,1 proc.) ir visiškai nesutinka (17,6 proc.) su šiuo teiginiu (22 pav.). Galbūt galima daryti prielaidą, jog tiek daug jaunų žmonių iš miestelio planuoja išsikelti iš savo gimtojo miesto, įgyti išsilavinimą ir savo ateitį kurti didmiestyje, kadangi jiems nebaisūs pokyčiai gyvenime, jie yra lankstūs.

22 pav. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal sutikimą su teiginiu „Nemėgstu pokyčių savo gyvenime“

Norint išsiaiškinti, ar individo asmeninės savybės yra susijusios su ateities orientacijomis, buvo susumuoti teiginiai, su kuriais respondantai „sutiko“ arba „visiškai sutiko“ ir patikrintos sąsajos su savo tolimesnės ateities (po 10 metų) įsivaizdavimu. Apibendrinus duomenis buvo gauti rezultatai, kurie parodo, kad tam tikros savybės, kurias tiriamieji sau priskyrė, reikšmingai

susijusios su tolimesnės ateities įsivaizdavimu (2 priedas). Gauta dalis rezultatų, kurių ir buvo tikėtasi: 71,4 proc. respondentų, kurie sutiko arba visiškai sutiko su teiginiu, jog yra aktyvūs, veiks žmonės, pažymėjo, jog po 10 metų turės aukštojo mokslo diplomą. 93,6 proc. respondentų, kurie sutiko arba visiškai sutiko su teiginiu, jog yra pasitikintys savimi, pažymėjo, jog ir po 10 metų jausis pasitikintys savimi. Mėgstantys riziką nurodė, jog po 10 metų turės sutuoktinį (67,4 proc.), gyvens didmiestyje (89,1 proc.), jausis pasitikintys savimi (89,1 proc.). Didžioji dalis respondentų, sutikusių arba visiškai sutikusių su teiginiu, jog yra optimistai, taip pat pozityviai vertina savo ateitį: 75,7 proc. nurodė jog turės sutuoktinį, 78,3 proc. – gyvens didmiestyje, 83,8 proc. – turės automobilį. Tuo tarpu tik mažoji dalis respondentų (33,3 proc.), kurie sutiko arba visiškai sutiko, jog prieš imdamiesi naujos veiklos laukia kitų pritarimo ir dar mažesnė dalis (27,3 proc.), nemėgstančių pokyčių savo gyvenime, nurodė kad po 10 metų dirbs gerai apmokamą darbą. Apibendrinant galima pasakyti, jog didžioji dalis pasitikinčių savimi, mėgstančių iššūkius, riziką, optimistų, aktyvių ir veiklių jaunuolių pažymėjo, jog tolimesnėje ateityje bus pasitikintys savimi, turės aukštojo mokslo diplomą, šeimą, automobilį, gyvens didmiestyje. Tačiau buvo gauti ir prieštaringi rezultatai, kuriems paaiškinti yra reikalinga išsamesnių tyrimų. Pavyzdžiui, didžioji dalis respondentų (77,8 proc.), kurie sutiko arba visiškai sutiko su teiginiu, jog nesunkiai pasiduoda kitų įtakai, pažymėjo, jog po 10 metų dirbs mėgstamą darbą.

Taip pat buvo aptiktas įdomus ryšys tarp atsakomybės vengimo ir šeimos sukūrimo klausimo ($p < 0,005$). Tie respondentai, kurie sutiko arba visiškai sutiko, jog yra vengiantys atsakomybės, pažymėjo, jog yra geriausia kurti šeimą nuo 25 iki 30 metų. Tuo tarpu nesutinkantys su šiuo teiginiu, mano jog šeimą pradėti kurti yra geriausias metas jau nuo 21 metų.

4 REZULTATŲ APIBENDRINIMAS

Šis darbas skirtas išsiaiškinti jaunų žmonių poreikius bei siekius, pagrindinius sprendimų dėl ateities motyvus bei veiksnius, susijusius su šiais sprendimais. Atlikus tyrimą ir išanalizavus duomenis paaiškėjo, kad jauni žmonės labai pozityviai žvelgia į ateitį nepriklausomai nuo išorinių sąlygų ar vidinių savybių: didžioji dalis jaunimo po 10 metų save įsivaizduoja materialiai aprūpintus (gerai apmokamas darbas, automobilis) ir dvasiškai ramius (mėgstamas darbas, pasiekti dabar užsibrėžti tikslai, pasitikėjimas savimi). Ir tai visiškai nepriklauso nuo akademinų pasiekimų mokykloje, tėvų išsilavinimo, šeimos pajamų, gyvenamosios vietos ar lyties. Nustatytas lyčių skirtumas tik santuokos atžvilgiu. Daugiau nei puse merginų pažymėjo po 10 metų turėsiančios sutuoktinį, tuo tarpu to tikisi mažiau nei puse vaikinių. Tai rodo, kad šeima merginoms yra vienas iš svarbiausių gyvenime siekių. Tačiau karjeros atžvilgiu lyčių skirtumai nepastebėti: tiek merginos, tiek vaikinai įsivaizduoja save po 10 metų dirbančius mėgstamą ir gerai apmokamą darbą. Taip pat aptiktas ryšys tarp įsitikinimo, po 10 metų turėti aukštojo mokslo diplomą, ir vieno iš tėvų išsilavinimo. Kuo tėvų išsilavinimas aukštesnis tuo ir vaikų tikslai mokslo atžvilgiu aukštesni. Taigi hipotezė, jog šeimos finansinė padėtis ir tėvų išsilavinimas turi įtakos jaunų žmonių ateities orientacijoms pasitvirtino tik iš dalies.

Darbe kelta hipotezė, kad jauni žmonės iš miestelio savo ateitį planuoja viename iš didžiųjų Lietuvos miestų, pasitvirtino. Apibendrinus tyrimo duomenis gavome rezultatus, jog didžioji dalis jaunimo po mokyklos baigimo planuoja išsikelti iš savo gimtojo miesto, o jų pagrindinis motyvas – mokslas. Jaunus žmones palikti savo gimtąjį miestą skatina siekis toliau tęsti mokslus ir įgyti aukštesnį išsilavinimą. Todėl dar viena kelta hipotezė, jog miestelio jaunimas turi mažiau galimybių tęsti mokslus, nepasitvirtino. Tačiau ir įgiję išsilavinimą jauni žmonės neketina grįžti į savo gimtąjį miestą: tik mažoji dalis respondentų po 10 metų save įsivaizduoja gyvenantį savo gimtajame mieste. Tuo tarpu tik mažoji dalis jaunimo, gyvenantys mieste, ketina išsikelti iš Vilniaus. Bet tokie rezultatai nestebina, kadangi jie ir taip gyvena didmiestyje, sostinėje, kur yra geresnės sąlygos jaunam žmogui siekti mokslo ir karjeros aukštumų, yra daugiau laisvalaikio pramogų. Pasidomėjus, kokie motyvai skatina jaunus žmones siekti mokslo, gavome rezultatus, jog svarbiausias motyvas tiek miesto, tiek miestelio jaunimui - ateityje turėti gerai apmokamą darbą, kuris taip pat turėjo įtakos specialybės pasirinkimui. Tiesa, šis motyvas yra svarbesnis merginoms nei vaikinams, todėl galima daryti prielaidą, jog merginos yra labiau susirūpinusios ateitimi ir mano, jog išsilavinimas joms suteiks finansinį užtikrinumą. Kiti motyvai buvo labiau vidinio pobūdžio – noras tobulėti, įgyti daugiau žinių taip pat įgyti mėgstamą profesiją. Tačiau šie motyvai priklauso nuo pajamų, tenkančių vienam šeimos nariui per mėnesį. Rezultatai parodė, jog norą įgyti mėgstamą profesiją, tobulėti ir įgyti naujų žinių dažniau pažymi respondentai, kurių

pajamos, tenkančios vienam šeimos nariui per mėnesį yra mažesnės. Sunku paaiškinti tokius rezultatus ir daryti kažkokias išvadas šiuo klausimu, tam reiktų išsamesnių tyrimų. Taip pat daugiau nei dvigubai miestelio mokinių noras tobulėti ir įgyti naujų žinių yra reikšmingas motyvas, tuo tarpu mažiau miesto mokinių laiko tai svarbiu motyvu tęsti mokslus.

Darbo hipotezė, kad miestelio jaunimas dažniau planuoja dirbti iš karto po mokyklos baigimo, nepasitvirtino. Beveik trečdalis jaunų žmonių po mokyklos baigimo planuoja pradėti dirbti, tačiau skirtumas tarp miesto ir miestelio jaunimo nežymus ir nereikšmingas. Pradėti dirbti iš karto po mokyklos baigimo jaunas žmones daugiausia skatina siekis finansinės nepriklausomybės nuo tėvų bei noras susitaupyti pinigų mokslams. Skiriasi pastarojo motyvo reikšmė miesto ir miestelio jaunimui: mokiniai iš miestelio dažniau pažymėjo ketinantys dirbti iš karto po mokyklos baigimo dėl to, jog nori susitaupyti pinigų mokslams, nei mokiniai iš Vilniaus. Ir nors tyrimas parodė, kad beveik visi jauni žmonės po mokyklos baigimo planuoja toliau tęsti mokslus, miestelio jaunimui tai kainuoja daugiau pastangų.

Kita tyrimo hipotezė, jog jaunas žmones emigruoti darbui į užsienį skatina geresnės finansinės sąlygos, visiškai pasitvirtino. Tiesa, tik nedidelė dalis tiriamųjų turi tokių planų, tačiau aiškinantis tokio sprendimo motyvus paaiškėjo, jog didžiąją dalį išvykti į užsienį skatina didesnės finansinės galimybės bei tai, kad artimieji jau gyvena užsienyje. Šie tyrimo duomenys atspindi dabartinę situaciją Lietuvoje, kuomet didelė dalis žmonių, ieškodami „lengvesnio gyvenimo“, palieka Lietuvoje šeimas ir išvyksta dirbti į užsienį. Optimistiškai nuteikia tyrimo rezultatai, jog iš visų, po mokyklos baigimo planuojančių išvykti dirbti į užsienį respondentų, tik du save įsivaizduoja po 10 metų, gyvenančius užsienyje. Vadinasi likusioji dalis jaunų žmonių tolimesnėje ateityje planuoja grįžti į Lietuvą.

Aiškinantis asmeninių savybių ryšį su ateities orientacijomis buvo gauti prieštaringi rezultatai. Viena vertus pasitikintys savimi, mėgstantys iššūkius, riziką, optimistiškai nusiteikę, aktyvūs ir veiklūs jaunuoliai tikisi labiau aprūpintos savo tolimesnės ateities nei mažiau pasitikintys ir uždaresnio būdo jaunuoliai. Tačiau kiti rezultatai parodė, kad ir bijantys nesėkmių, nesunkiai pasiduodantys kitų įtakai jaunuoliai įsivaizduoja save ne mažiau aprūpintoje ateityje. Tam kad būtų galima paaiškinti tokius rezultatus yra reikalinga atlikti išsamesnius tyrimus.

Vienas iš tyrimo uždavinių buvo išsiaiškinti tėvų reakcijas į jaunų žmonių ateities planus. Gauti duomenys parodė, jog tėvai yra antri asmenys su kuriais jauni žmonės pakalba apie savo ateities planus, o daugiausiai jaunimas pasikalba tarpusavyje. Tuo pačiu didžioji dalis tėvų į savo vaikų planus reaguoja juos skatindami siekti tikslų ir juos palaikydami. Taigi tyrimo rezultatai atskleidė, jog palankus klimatas šeimoje jauniems žmonėms suteikia galimybę laisvai priimti sprendimus ir patiems jaustis atsakingiems už savo ateitį.

5 IŠVADOS

1. Jauni žmonės yra optimistiškai nusiteikę savo tolimesnės ateities atžvilgiu, tiki jog pavyks susikurti sau gerovę: daugiau nei pusė apklaustųjų tikisi, kad ateityje turės ir aukštojo mokslo diplomą, ir sutuoktinį, ir dirbs mėgstamą, gerai apmokamą darbą, ir turės automobilį, jausis pasitikintys savimi bei bus pasiekę dabar užsibrėžtus tikslus
2. Didžioji dalis jaunų žmonių iš karto po mokyklos baigimo planuoja toliau tęsti mokslus Lietuvoje, mažiau nei pusė – palikti savo gimtąjį miestą, trečdalis pradėti dirbti ir tik nedidelė dalis – išvykti dirbti ar mokytis į užsienį.
3. Pagrindinis motyvas palikti savo gimtąjį miestą – išsilavinimo siekimas; tęsti mokslus Lietuvoje – noras ateityje susirasti gerai apmokamą darbą; tęsti mokslus užsienyje – geresnio išsilavinimo siekis; pradėti dirbti – finansinė nepriklausomybė nuo tėvų; išvykti dirbti į užsienį – didesnės finansinės galimybės bei artimieji, jau gyvenantys užsienyje.
4. Jaunų žmonių sprendimai dėl ateities nesusiję su tėvų išsilavinimu ir šeimos finansine padėtimi. Tačiau tyrimas atskleidė ryšius tarp šeimos pajamų ir motyvų išsikelti iš savo gimtojo miesto, toliau tęsti mokslus bei vieno iš tėvų išsilavinimo ir aukštojo mokslo diplomo siekimo.
5. Realūs akademiniai pasiekimai ir pačių mokinių pasisekimo mokykloje vertinimas nesutampa: mokiniai savo pasiekimus mokykloje vertina nepriklausomai nuo paskutinio trimestro vidurkio.
6. Jaunų žmonių sprendimai dėl ateities nepriklauso nuo jų dabartinių pasiekimų mokykloje.
7. Jaunų žmonių asmeninės savybės nesusijusios su sprendimais dėl ateities, tačiau tyrimas atskleidė tam tikrų savybių (optimizmas, pasitikėjimas savimi, aktyvumas, veiklumas ir kt.) ryšį su savęs įsivaizdavimu tolimesnėje ateityje.
8. Daugumos tėvų reakcijos į vaikų planus dėl ateities yra teigiamos: tiek vaikai pasitiki savo tėvais ir kalbasi su jais apie savo ateities planus, tiek tėvai skatina vaikus siekti savo tikslų ir palaiko juos.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. Alfonso R., Insa L., Gonzalez Z. Future orientation of young participants in the Social Guarantee Schemes: What do I aim to? What am I afraid of? 2003 [žiūrėta 2006 m. balandžio 4d.]. Prieiga per Internetą: <http://jeunes-et-societes.cereq.fr/PDF/Ruiz.pdf>
2. Čiūžas A. ir kt. Akademinis jaunimas: gyvenimo būdas ir vertybės. Vilnius, 2005
3. Gustainienė M. Jaunimo požiūris į darbą ir šeimą // Akademinis jaunimas permainų metais. Mokslinių straipsnių rinkinys (I). 2005, p. 37 – 48
4. Kalinauskaitė R. Kauno jaunimo situacija: dabartis ir perspektyvos // Akademinis jaunimas permainų metais. Mokslinių straipsnių rinkinys (I). 2005, p. 75 – 85
5. Krukauskienė E. Besimokančio jaunimo emigracinės nuostatos: identitetai, laikmečio kultūra // Akademinis jaunimas permainų metais. Mokslinių straipsnių rinkinys (I). 2005, p. 196 – 214
6. Kvieskienė G. Pozityvioji socializacija. Vilnius, 2005
7. Novelskaitė A. Studentų profesinės nuostatos: kuo patraukli karjera moksle skirtingų lyčių atstovams // Jaunimo vertybinės orientacijos. Straipsnių rinkinys. Vilnius, 2003
8. Oettingen G. Free fantasies about the future and emergence of developmental goals. London, 1999 žiūrėta [2007 m. kovo 20 d.]. Prieiga per Internetą: <http://www.psych.nyu.edu/oettingen/OETTINGEN1999FANTASIES.pdf>
9. Prenda K.M., Lachman M.E. Planning for the Future: A Life Management Strategy for Increasing Control and Life Satisfaction in Adulthood // Psychology and Aging., Vol. 16, No. 2, 2001 p. 206 – 216. [žiūrėta 2006 m. gegužės 15 d.]. Prieiga per Internetą: <http://midus.wisc.edu/publications/pdfs/226.pdf>
10. Ratkevičienė V. Akademinio jaunimo požiūris į studijas ir gyvenimo sąlygas // Akademinis jaunimas permainų metais. Mokslinių straipsnių rinkinys (I). 2005, p. 27 – 37
11. Schoon I. Teenage aspirations for education and work and long – term outcomes. Evidence from two British Cohort Studies. 2003 [žiūrėta 2006 m. kovo 12 d.]. Prieiga per Internetą: <http://cep.lse.ac.uk/events/seminars/motivation/schoon.pdf>
12. Schoon I. Biographical agency and developmental outcomes. (be leidimo metu). [žiūrėta 2006 m. kovo 15 d.]. Prieiga per Internetą: <http://www.genet.ac.uk/Events/project2ischoon.pdf>
13. Sheldon K.M. et al. The Independent Effects of Goal Contents and Motives on Well-Being: It's Both What You Pursue and Why You Pursue It. 2004 žiūrėta [2006 m.

vasario 13 d]. Prieiga per Internetą:

<http://www.ingentaconnect.com/content/sage/spb/2004/00000030/00000004/art00007>

14. Sondaitė J. Paauglių siekių strategijų tipologija // Socialinis darbas. 2003, 2(4), p. 97 – 101
15. Sondaitė J. Paauglių ateities orientacijų ypatumai: lyčių skirtumai // Psichologija. 2001, 23, p. 50 – 59
16. Sondaitė J. Paauglių ateities orientacijų ypatumai: daktaro disertacija. Vilnius, 2001
17. Sondaitė J., Žukauskienė R. Paauglių socialinės strategijos ir emocinės elgesio problemos // Psichologija. 2004, 29.
18. Suslavičius A., Valickas G. Socialinė psichologija teisėtvarkos darbuotojams. Vilnius, 1999
19. Vaičiulienė A. Tapatumas ir tapatumo krizė paauglystėje // Psichologija. 1999, 19, p. 108 – 117
20. Valickas G. Asmenybės savęs vertinimas. Vilnius, 1991
21. VJRT. Europos komisijos baltoji knyga. Naujas postūmis Europos jaunimui. Vilnius, 2001

1 PRIEDAS

Anketa

Sveiki!

Šiuo metu yra atliekamas tyrimas „Jaunų žmonių ateities orientacijų tyrimas“, kurio tikslas - išsiaiškinti jaunų žmonių ateities vertinimą, artimiausius ir tolimesnius planus, bei kas juos lemia. Man labai svarbi Tavo nuomonė, todėl prašau sąžiningai užpildyti šią anketa. Anketa yra anoniminė, neturi rašyti savo vardo ar tikslios klasės, kurioje mokaisi. Niekas mokykloje nesužinos apie Tavo atsakymus.

Iš anksto dėkoju už sugaištą laiką ir bendradarbiavimą. Sėkmės!

Atsakydama(s) į klausimus, apvesk pasirinkto atsakymo skaičių.

1. Ar planuoji išsikelti iš savo gimtojo miesto po mokyklos baigimo?

1. Taip
2. Ne
3. Nežinau

2. Jeigu taip, tai kas Tave skatina palikti savo gimtąjį miestą?

(Pažymėk ne daugiau 3 atsakymų variantų)

1. Ketinu tęsti mokslus kitame mieste
2. Lengviau susirasti darbą didesniame mieste
3. Mano mieste neužtenka pramogų
4. Dideliame mieste aukštesnis pragyvenimo lygis
5. Noriu pradėti gyventi atskirai nuo tėvų
6. Mano draugai taip pat išsikelia
7. Kita (parašyk).....

3. Ar po mokyklos baigimo Tu planuoji tęsti mokslus?

1. Taip
2. Ne
3. Nežinau

Jei po mokyklos baigimo neplanuoji toliau tęsti mokslų pereik prie 10 klausimo

4. Kas Tave skatina toliau tęsti mokslus?

(Pažymėk ne daugiau 3 atsakymų variantų)

1. Noriu įgyti mėgstamą profesiją
2. Noriu tobulėti, įgyti daugiau žinių
3. Noriu įgyti bet kokio aukštojo mokslo diplomą
4. Noriu pajusti studentiško gyvenimo skonį
5. Ateityje noriu turėti gerai apmokamą darbą
6. Noriu išvykti į didmiestį
7. Tėvai iš manęs to tikisi
8. Dar nenoriu pradėti dirbti
9. Kita (parašyk).....

5. Ar jau esi pasirinkęs mokymosi įstaigą, kurioje planuoji tęsti mokslus?

1. Taip (Įrašyk).....
2. Ne
3. Dar abejoju

6. Ar jau esi pasirinkęs specialybę, kurią norėtum studijuoti?

1. Taip (Įrašyk).....
2. Ne
3. Dar abejoju

7. Kiek specialybės pasirinkimui įtakos turėjo:

Apibraukdamas pasirinktą variantą įvertink įtakos laipsnį nuo 1 iki 5 (1 – visai neturėjo įtakos, 5 – turėjo didelės įtakos)

	Visai neturėjo įtakos	Neturėjo įtakos	Nei turėjo nei neturėjo	Turėjo įtakos	Turėjo didelės įtakos
Tėvų patarimai	1	2	3	4	5
Šeimos tradicija	1	2	3	4	5
Draugų patarimai	1	2	3	4	5
Mokytojų patarimai	1	2	3	4	5
Asmeninis susidomėjimas pasirinkta sritimi	1	2	3	4	5
Didesnės galimybės ateityje susirasti labiau apmokamą darbą	1	2	3	4	5
Specialybės prestižas	1	2	3	4	5
Galimybė išvykti studijuoti į užsienį	1	2	3	4	5
Kita (parašyk)	1	2	3	4	5
Kita (parašyk)	1	2	3	4	5
Kita (parašyk)	1	2	3	4	5

8. Kur ketini tęsti mokslus?

1. Lietuvoje
2. Užsienyje

9. Jei ketini tęsti mokslus užsienyje, tai kas Tave skatina tai padaryti?

(Pažymėk ne daugiau 3 atsakymų variantų)

1. Užsienyje tikiuosi gauti daugiau reikalingų žinių
2. Manau, kad užsienyje įgysiu geresnį išsilavinimą
3. Tikiuosi įgyti aukštojo mokslo diplomą, kuris bus pripažįstamas ne tik Lietuvoje
4. Ateityje noriu turėti gerai apmokamą darbą
5. Savo ateitį sieju su kita šalimi nei Lietuva
6. Mano artimieji jau gyvena užsienyje
7. Visada norėjau pagyventi užsienyje
8. Noriu išbandyti save ir savo jėgas
9. Tėvai ir draugai taip pataria
10. Kita (parašyk).....

Pereik prie 11 klausimo

10. Kas Tave paskatino priimti sprendimą netęsti mokslų?

(Pažymėk ne daugiau 3 atsakymų variantų)

1. Bijau, kad nesugebėsiu
2. Neturiu tam finansinių galimybių
3. Taip pataria šeimos nariai, draugai
4. Nežinau, kur ir ko galėčiau mokytis
5. Nematau prasmės daugiau mokytis
6. Nenoriu būti ilgiau priklausomas nuo tėvų
7. Nepasitikiu Lietuvos švietimo sistema
8. Man reikia laiko apsispręsti, ką norėčiau studijuoti
9. Kita (parašyk).....

11. Ar planuoji dirbti iš karto po mokyklos baigimo?

1. Taip
2. Ne
3. Nežinau

12. Jeigu taip, tai kas Tave skatina pradėti dirbti iš karto po mokyklos baigimo?

(Pažymėk ne daugiau 3 atsakymų variantų)

1. Tėvai, draugai taip pataria
2. Noriu išsikelti iš savo gimtojo miesto
3. Siekiu finansinės nepriklausomybės nuo tėvų
4. Noriu susitaupyti pinigų mokslams
5. Noriu pradėti savo verslą
6. Noriu išsikelti į didmiestį
7. Kita (parašyk).....

13. Ar planuoji išvykti dirbti į užsienį po mokyklos baigimo?

1. Taip
2. Ne
3. Nežinau

14. Jeigu taip, tai kas Tave skatina išvykti dirbti į užsienį?

(Pažymėk ne daugiau 3 atsakymų variantų)

1. Užsienyje didesnis pragyvenimo lygis
2. Užsienyje tikiuosi užsidirbti daugiau pinigų, nei Lietuvoje
3. Mano artimieji jau gyvena užsienyje
4. Užsienyje tikiuosi susitaupyti pinigų
5. Noriu išbandyti save ir savo jėgas
6. Noriu pažinti kitą kultūrą
7. Draugai taip pat išvyksta
8. Kita (parašyk).....

15. Kokio amžiaus Tavo nuomone yra geriausia kurti šeimą? (parašyk).....

16. Su kuo pasikalbi apie savo ateities planus?

1. Su tėvais
2. Su broliu, sese
3. Su draugais
4. Su mokytojais

17. Kaip į Tavo ateities planus reaguoja tėvai?

1. Pritaria mano pasirinkimui
2. Skatina mane siekti savo tikslų
3. Abejingi mano pasirinkimams
4. Nežino apie mano planus
5. Man nesvarbi jų nuomonė

18. Pabandyk save įsivaizduoti po 10 metų. (Pažymėk X)

	Taip	Ne	Nežinau
Turėsiu aukštojo mokslo diplomą			
Turėsiu sutuoktinį			
Dirbsiu mėgstamą darbą			
Dirbsiu gerai apmokamą darbą			
Gyvensiu užsienyje			
Turėsiu automobilį			
Gyvensiu didmiestyje			
Gyvensiu savo gimtajame mieste			
Būsiu pasiekęs dabar užsibrėžtus tikslus			
Jausiuosi pasitikintis savimi			
Būsiu visuomenėje žinomas žmogus			

Dar keletas klausimų apie Tave:

19. Kaip, Tavo pačios (paties) požiūriu, Tau sekasi mokslai mokykloje?

1. Labai gerai
2. Gerai
3. Vidutiniškai
4. Blogai
5. Labai blogai

20. Koks Tavo paskutinio trimestro vidurkis? (Įrašyk).....

21. Ar lankai kokius užsiėmimus (būrelius) po pamokų?

1. Taip
2. Ne

22. Jeigu taip, tai kokius? (Įrašyk).....

23. Kurie iš žemiau išvardintų teiginių labiausiai atitinka Tavo būdą?

Įvertink šiuos teiginius 5 balų skalėje, apibraudamas Tau priimtinausią variantą, kur 1 reiškia visišką nesutikimą, o 5 – visišką sutikimą.

	Visiškai nesutinku	Nesutinku	Nei sutinku nei nesutinku	Sutinku	Visiškai sutinku
Aš mėgstu rizikuoti	1	2	3	4	5
Vengiu imtis iniciatyvos	1	2	3	4	5
Prieš imdamasis naujos veiklos laukiu kitų pritarimo	1	2	3	4	5

Esu optimistas	1	2	3	4	5
Mėgstu būti dėmesio centre	1	2	3	4	5
Nemėgstu pokyčių savo gyvenime	1	2	3	4	5
Nusiviliu savimi, kai man kas nepasiseka	1	2	3	4	5
Esu azartiškas žmogus	1	2	3	4	5
Bijau nesėkmių	1	2	3	4	5
Esu aktyvus, veiklus žmogus	1	2	3	4	5
Prieš imdamasis naujos veiklos, dažnai abejoju savimi, savo sugebėjimais	1	2	3	4	5
Greitai užmirštu blogus dalykus	1	2	3	4	5
Vengiu atsakomybės	1	2	3	4	5
Esu linkęs pasimokyti iš savo klaidų ir nesėkmių	1	2	3	4	5
Nesunkiai pasiduodu kitų įtakai	1	2	3	4	5
Man patinka iššūkiai ir nauji neišbandyti dalykai	1	2	3	4	5
Visose srityse visada siekiu būti pirmas	1	2	3	4	5
Pasitikiu savimi	1	2	3	4	5

24. Tavo lytis

1. Vyras
2. Moteris

25. Kiek Tau metų? (Irašyk).....

26. Kokioje klasėje Tu mokaisi? (Irašyk).....

27. Vietovė, kurioje gyveni?

1. Didmiestis
2. Miestelis
3. Kaimas

28. Koks Tavo mamos išsilavinimas:

1. Nebaigtas vidurinis
2. Vidurinis
3. Vidurinis profesinis (profesinė mokykla su viduriniu išsilavinimu)
4. Aukštesnysis (technikumas, aukštesnioji mokykla)
5. Aukštasis (aukštoji mokykla, pvz. universitetas, institutas, akademija)
6. Nežinau

39. Koks Tavo tėtės išsilavinimas:

1. Nebaigtas vidurinis
2. Vidurinis
3. Vidurinis profesinis (profesinė mokykla su viduriniu išsilavinimu)
4. Aukštesnysis (technikumas, aukštesnioji mokykla)
5. Aukštasis (aukštoji mokykla, pvz. universitetas, institutas, akademija)
6. Nežinau

30. Kokios vidutinės pajamos tenka vienam Tavo šeimos nariui per mėnesį?

1. Iki 450 Lt
2. 450 – 700 Lt
3. 700 – 1000 Lt

4. 1000 – 2000 Lt

5. Nežinau

Dėkojame už atsakymus!

SANTRAUKA

Šis darbas skirtas išsiaiškinti jaunų žmonių poreikius bei siekius, pagrindinius sprendimų dėl ateities motyvus bei veiksnius, susijusius su šiais sprendimais. Pagrindinis šio darbo tyrimo tikslas buvo - išsiaiškinti jaunų žmonių ateities orientacijų turinį bei jį lemiančius veiksnius, nustatyti kokią įtaką tam daro ekonominė padėtis, šeimos situacija, pasiekimai mokykloje bei asmeninės savybės ir palyginti didmiesčio bei miestelio mokinių ateities orientacijas.

Tyrimo metu buvo apklausti 68 Vilniaus Viršuliškių vidurinės mokyklos bei Giedraičių Antano Jaroševičiaus vidurinės mokyklos 11 – 12 klasių mokiniai. Tyrimas buvo atliekamas anketavimo būdu. Mokiniam buvo pateiktos anoniminės anketos su 31 klausimu

Išanalizavus gautus rezultatus, padarytos tokios darbo išvados: 1) Jauni žmonės yra optimistiškai nusiteikę savo tolimesnės ateities atžvilgiu, tiki jog pavyks susikurti sau gerovę: daugiau nei pusė apklaustųjų tikisi, kad ateityje turės ir aukštojo mokslo diplomą, ir sutuoktinį, ir dirbs mėgstamą, gerai apmokamą darbą, ir turės automobilį, jausis pasitikintys savimi bei bus pasiekę dabar užsibrėžtus tikslus. 2) Didžioji dalis jaunų žmonių iš karto po mokyklos baigimo planuoja toliau tęsti mokslus Lietuvoje, mažiau nei pusė – palikti savo gimtąjį miestą, trečdalis pradėti dirbti ir tik nedidelė dalis – išvykti dirbti ar mokytis į užsienį. 3) Pagrindinis motyvas palikti savo gimtąjį miestą – išsilavinimo siekimas; tęsti mokslus Lietuvoje – noras ateityje susirasti gerai apmokamą darbą; tęsti mokslus užsienyje – geresnio išsilavinimo siekis; pradėti dirbti – finansinė nepriklausomybė nuo tėvų; išvykti dirbti į užsienį – didesnės finansinės galimybės bei artimieji, jau gyvenantys užsienyje. 4) Tyrimas neatskleidė, kad jaunų žmonių sprendimus dėl ateities paveiktų tėvų išsilavinimas ir šeimos finansinė padėtis. Tačiau atskleidė ryšius tarp šeimos pajamų ir motyvų išsikelti iš savo gimtojo miesto, toliau tęsti mokslus bei vieno iš tėvų išsilavinimo ir aukštojo mokslo diplomo siekimo. 5) Realūs akademiniai pasiekimai ir pačių mokinių pasisekimo mokykloje vertinimas nesutampa: mokiniai savo pasiekimus mokykloje vertina nepriklausomai nuo paskutinio trimestro vidurkio. 6) Jaunų žmonių sprendimai dėl ateities nepriklauso nuo jų dabartinių pasiekimų mokykloje. 7) Tyrimas neatskleidė, kad tam tikros jaunų žmonių asmeninės savybės būtų susijusios su sprendimais dėl ateities, tačiau atskleidė tam tikrų savybių (optimizmas, pasitikėjimas savimi, aktyvumas, veiklumas ir kt.) ryšį su savęs įsivaizdavimu tolimesnėje ateityje. 8) Daugumos tėvų reakcijos į vaikų planus dėl ateities yra teigiamos: tiek vaikai pasitiki savo tėvais ir kalbasi su jais apie savo ateities planus, tiek tėvai skatina vaikus siekti savo tikslų ir palaiko juos.

The Research of the Future Orientation of Young People

SUMMARY

The purpose of this work is to survey needs and goals of young people, aspects and motives which are related with the main future decisions. The principal object of this research was to find out young people's future orientations content and factors which cause it. Establish how economical situation, family situation, achievements in school or personal characteristics influence these contents and also to compare pupils from city and small town future orientations.

For this research 68 pupils of 11-12 forms from Vilnius Virsuliskiu secondary school and Giedraiciu Antonas Jarosevicius secondary school were interrogated. This survey was done using anonim questionnaire with 31 question.

Such conclusions were made from results analysis: 1) young people think optimistically about their futher future, they believe that they will create own prosperity: more than half respondents hope that in future they will have higher education degree and a spouse, favourite well paid job, a car, they will be confident about themselves and already reached goals which they are planed now. 2) Bigger half of young people straight after school are planning to continue studying in Lithuania, less than half to leave their native town, one third start to work and only little number to go work and study abroad. 3) the main motive to leave native town is education aspiration; to continue studies in Lithuania – wish to find well paid job in the future; to study in foreign countries – the aim of a better education ; to start working – financial independence from parents; to go working abroad – a bigger financial opportunities and relatives living there. 4) research didn't find that parents education degree and family's material situation affect young people's decisions about their future. Though relation between family's income and factors to move out from native town, to continue studies and one of parents education degree and higher eduacion aspiration was revealed. 5) real academical achievements and pupils' opinion about their success in school didn't match: pupils estimate their achievements independently from last term's average mark. 6) young people's decisions about future don't depend on curent success in school. 7) survey didn't revealed that some appropriate personal characteristics are related with decisions about the future. Although it was found that characteristics like optimism, self-confidence, activity and etc. are connected with oneself's imagination in futher future. 8) majority parents' reaction to their children future plans are positive. Children trust their parents, talk with them about future plans and so do parents, who stimulate children to achieve their goals and support them.

